

MUZYKA

Podstawa programowa
do szkoły podstawowej
w Reformie26. Kompas Jutra

Poradnik

Autorki

Magdalena Andrys, Malina Sarnowska

Redakcja merytoryczna

Wydział Kształcenia Ogólnego i Kompetencji Cyfrowych

Beata Kotarba

Redakcja i korekta językowa

Aleksandra Kowalczyk-Pryczkowska

Projekt okładki i layout

Agnieszka Orłowska

Redakcja techniczna i skład

Kapitałka Krystyna Szych

Warszawa 2026

Wydanie 1

978-83-68584-60-8

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach licencji Creative Commons

Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC BY-NC 4.0).

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Scenariusz szkolenia	4
3. Wprowadzenie i prezentacja założeń podstawy programowej z muzyki (wykład)	5
3.1. Potrzeba zmian w nauczaniu muzyki	6
3.2. Najważniejsze założenia nowej podstawy programowej z muzyki	6
4. Zajęcia warsztatowe, część I – 105 min	8
4.1. Cele przedmiotu muzyka (wymagania ogólne)	8
4.2. Struktura dokumentu – podział wymagań szczegółowych i sformułowanie ich w języku efektów uczenia się	9
4.3. Doświadczenia edukacyjne	10
5. Zajęcia warsztatowe, część II – 75 min	21
5.1. Moduł kultura	21
5.2. Korelacje międzyprzedmiotowe	26
5.3. Większa autonomia nauczyciela	28
5.4. Sposoby realizacji wymagań szczegółowych (efektów uczenia się) wspierające kompetencje fundamentalne, kompetencje przekrojowe i sprawczość	31
6. Podsumowanie	34
Reforma26. Kompas Jutra. Podstawa programowa kształcenia ogólnego. II etap edukacyjny (klasy IV–VIII) – muzyka	
	36

1. Wstęp

Poradnik, który macie Państwo przed sobą, powstał jako odpowiedź na potrzebę kompleksowego przygotowania metodyków do prowadzenia szkoleń dla nauczycieli muzyki w związku z wprowadzeniem nowej podstawy programowej do tego przedmiotu¹. Kaskadowy charakter szkoleń wyznacza dwa równoległe cele:

- objaśnienie nowej podstawy programowej z muzyki,
- przygotowanie uczestników szkoleń do samodzielnego poprowadzenia krótszego lub pełnego szkolenia dla innych nauczycieli.

Zakłada się, że po ukończeniu szkolenia jego uczestnik będzie potrafił:

- wyjaśnić główne przesunięcie dydaktyczne w nowej podstawie: od treści do efektów uczenia się i doświadczeń edukacyjnych,
- omówić cztery role ucznia w podstawie: twórca i wykonawca, słuchacz, uczestnik kultury, osoba w relacji ze sobą i innymi,
- pokazać, że jedna aktywność muzyczna może realizować kilka efektów uczenia się naraz,
- zaplanować doświadczenia edukacyjne w pracy rocznej bez traktowania ich jako dodatkowego obciążenia,
- poprowadzić lokalne szkolenie kaskadowe z użyciem gotowego scenariusza, kart pracy i pytań do refleksji,
- wspierać nauczycieli w przejściu od lekcji „o muzyce” do lekcji „przez muzykę”.

2. Scenariusz szkolenia

Wprowadzenie i prezentacja założeń podstawy programowej z muzyki (wykład z ćwiczeniami) – 30 min

- Potrzeba zmian w nauczaniu muzyki.
- Najważniejsze założenia nowej podstawy programowej z muzyki.
- Główne przesunięcie dydaktyczne: **od uczenia o muzyce do uczenia poprzez muzykę**.
- Omówienie nowych elementów podstawy programowej.

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 11 marca 2026 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym (Dz. U. 2026 poz. 378).

Zajęcia warsztatowe, część I – 105 min

- Cele kształcenia i struktura podstawy programowej z muzyki.
- Wymagania szczegółowe sformułowane w języku efektów uczenia się.
- Cztery role ucznia w podstawie programowej.
- Doświadczenia edukacyjne jako nowy element podstawy programowej.
- Dobre praktyki planowania i realizacji doświadczeń edukacyjnych.

Zajęcia warsztatowe, część II – 75 min

- Moduł kultura i powiązania muzyki z językiem polskim, historią, plastyką oraz edukacją wczesnoszkolną.
- Korelacje międzyprzedmiotowe rozumiane szerzej niż moduł kultura.
- Większa autonomia nauczyciela w doborze repertuaru, metod, narzędzi i form pracy.
- Sposoby realizacji efektów uczenia się wspierające kompetencje fundamentalne, przekrojowe i sprawczość.
- Autonomia nauczyciela a wybór i sprawczość ucznia.

Podsumowanie – 15 min

- Uporządkowanie najważniejszych wniosków.
- Wskazanie możliwości wykorzystania materiałów i kart pracy.
- Refleksja końcowa skupiona wokół hasła: **„Nie uczymy tylko o muzyce. Uczymy poprzez muzykę”**.

3. Wprowadzenie i prezentacja założeń podstawy programowej z muzyki (wykład)

Zrozumiałe jest, że wejście w życie od września 2026 roku nowej podstawy programowej budzi w środowisku nauczycielskim niepokój. Każda zmiana wymaga od nauczyciela dostosowania do niej sposobu pracy. Proponujemy jednak, aby oprócz koncentrowania się na tym, co się zmienia, przyjrzeć się również temu, co rozporządzenie pozwala utrzymywać w dotychczasowych praktykach nauczania muzyki. Nowa podstawa programowa to nie rewolucja, a jedynie ewolucja sposobu myślenia o roli edukacji muzycznej w szkole. Szkolenie ma za zadanie pomóc dostrzec wiążące się z nią szanse.

Działanie z uczestnikami szkolenia (z wykorzystaniem Mentimetera – narzędzia do przeprowadzania ankiet):

- Zadanie pytania: „Jakie są Wasze obawy związane z wprowadzeniem do szkół nowej podstawy programowej z muzyki?”.
- Zebranie odpowiedzi i krótka konkluzja.

3.1. Potrzeba zmian w nauczaniu muzyki

Nowa podstawa programowa muzyki została przygotowana na podstawie wyników ankiet przeprowadzonych wśród nauczycieli. Powtarzającym się w nich głosem było wołanie o większą autonomię dla osób uczących muzyki i swobodę w doborze treści nauczania w zależności od potrzeb danej grupy uczniów. Takie też założenia znalazły się w nowym dokumencie.

Działanie z uczestnikami szkolenia (dzielenie się doświadczeniami):

- Zadanie pytań: „Z jak wieloma elementami reformy udało Wam się do tej pory zapoznać?”, „Czy znacie *Profil absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej*²”, „Czy zapoznaliście się z częścią ogólną podstawy programowej?”, „A z podstawą programową z muzyki?”, „Z podstawami programowymi z innych przedmiotów?”.
- Zebranie odpowiedzi i krótka konkluzja.

3.2. Najważniejsze założenia nowej podstawy programowej z muzyki

3.2.1. Rola muzyki w szkole

Przedmiot muzyka w nowoczesnej szkole pełni dwie główne funkcje: rozwija u ucznia umiejętności przedmiotowe i potrzebną do ich stosowania wiedzę oraz wspiera szeroko pojęte procesy uczenia się, w tym naukę innych niż muzyka przedmiotów. Aby zadania te mogły być skutecznie realizowane, konieczne było

² *Profil absolwenta i absolwentki. Droga do zmian w edukacji. Wersja zaktualizowana i uzupełniona. Etap I: przedszkola i szkoły podstawowe*, red. A. Szymczak, A. Strzemieczna. Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2025.

dostosowanie podstawy programowej do aktualnego świata i zmieniającego się sposobu myślenia, m.in. uwzględnienie zjawisk, które składają się na codzienne środowisko uczniów: intensywnej obecności kultury w przestrzeni cyfrowej, powszechnego dostępu do muzyki w wielu różnych formatach oraz możliwości samodzielnego tworzenia, nagrywania i publikowania utworów. Potrzebne i wartościowe jest również stosowanie aktywności muzycznych w celu regulowania emocji i podtrzymywania dobrostanu. Proces edukacyjny powinien stwarzać warunki do świadomego, twórczego i krytycznego uczestnictwa w kulturze – zarówno lokalnej, jak i globalnej – oraz rozwijać umiejętności, które pozwolą młodym ludziom łączyć tradycję z nowoczesnością, a także wzmocnić ich funkcjonowanie w społeczeństwie.

Działanie z uczestnikami szkolenia (aktywność muzyczna):

- Wspólne wykonanie np. rytmizowanego tekstu, mówiącego o roli muzyki w szkole.
- Krótka refleksja po działaniu.

3.2.2. Co się zmienia w podstawie programowej z muzyki?

Najważniejszą myślą przewodnią Reformy26. Kompas Jutra w zakresie przedmiotu muzyka, a zatem także główną myślą szkolenia, jest hasło: **„Nie uczymy tylko o muzyce. Uczymy poprzez muzykę”**. W praktyce oznacza to, że działanie muzyczne poprzedza teorię. Uczeń najpierw śpiewa, gra, słucha, tworzy, porusza się lub współpracuje, a dopiero potem porządkuje to doświadczenie językiem pojęć muzycznych.

Główne zmiany w nowej podstawie programowej z muzyki w stosunku do poprzedniej podstawy to:

- nowo sformułowane cele przedmiotu,
- nowa struktura dokumentu,
- większy nacisk na rozwój kompetencji fundamentalnych, przekrojowych i sprawczości uczniów,
- wprowadzenie doświadczeń edukacyjnych,
- moduły tematyczne, w tym obowiązkowy dla muzyki moduł kultura,
- zwiększenie autonomii nauczyciela.

4. Zajęcia warsztatowe, część I – 105 min

4.1. Cele przedmiotu muzyka (wymagania ogólne)

Cele przedmiotu muzyka w nowej podstawie programowej dotyczą działań twórczych i wykonawczych, świadomego odbioru muzyki oraz rozumienia miejsca muzyki w kulturze. Obejmują one:

1. rozwijanie indywidualnej i zespołowej ekspresji muzycznej poprzez różnorodne formy aktywności,
2. rozumienie funkcji muzyki i jej języka oraz wykorzystywanie tej wiedzy w odbiorze, wykonywaniu i tworzeniu muzyki,
3. świadomy odbiór muzyki uwzględniający kontekst kulturowy, historyczny i społeczny,
4. inicjowanie i realizowanie indywidualnych i zespołowych działań muzycznych w szkole i środowisku lokalnym,
5. wykorzystywanie nowych technologii do zapisu, tworzenia, przetwarzania i odbioru muzyki,
6. rozumienie powiązań muzyki z innymi dziedzinami nauki i sztuki,
7. rozwijanie zainteresowań muzycznych i kształtowanie tożsamości kulturowej, w tym lokalnej i regionalnej,
8. rozwijanie wrażliwości muzycznej oraz doświadczanie oddziaływania muzyki na dobrostan i pewność siebie.

Działanie z uczestnikami szkolenia – cele przedmiotu jako punkt wyjścia do rozmowy:

- Uczestnicy analizują listę celów przedmiotu muzyka i odnoszą ją do praktyki szkolnej. Wskazują przykłady działań uczniowskich, które mogą realizować poszczególne cele.
- Wariant z wykorzystaniem prezentacji: Jeśli podczas szkolenia wykorzystywana jest prezentacja, ćwiczenie można przeprowadzić z użyciem grafiki przedstawiającej cele przedmiotu. Zadanie pytania: „W jaki sposób symbole odpowiadają poszczególnym celom przedmiotu?”.

4.2. Struktura dokumentu – podział wymagań szczegółowych i sformułowanie ich w języku efektów uczenia się

Wymagania szczegółowe w nowej podstawie programowej z muzyki zostały sformułowane w języku efektów uczenia się – określają to, co uczący wie, rozumie i potrafi wykonać po ukończeniu procesu uczenia się. Dotyczą kategorii wiedzy, umiejętności oraz odpowiedzialności i autonomii. To duża zmiana w stosunku do wcześniejszych podstaw programowych, gdzie wymagania szczegółowe określały zakres treści przedmiotowych do opanowania przez ucznia.

Wymagania szczegółowe zostały podzielone na działy, odpowiadające czterem obszarom rozwoju ucznia (tabela 1).

Tabela 1. Cztery role ucznia w podstawie programowej – sens działań i pytania wspierające planowanie pracy nauczyciela

Dział/Rola ucznia	Sens	Pytania pomocnicze
Uczeń jako twórca i wykonawca	tworzy, śpiewa, gra, improwizuje, tańczy, nagrywa, przetwarza dźwięki	„Co uczeń robi muzycznie?”
Uczeń jako słuchacz	słucha, rozpoznaje, interpretuje, opisuje, reaguje, zadaje pytania	„Jak uczeń doświadcza muzyki i ją rozumie?”
Uczeń jako uczestnik kultury	poznaje tradycje, konteksty, lokalność, instytucje kultury, funkcje muzyki w społeczeństwie	„Jak muzyka wspiera u ucznia poczucie łączności ze wspólnotą?”
Uczeń w relacji ze sobą i innymi	współpracuje, dba o granice, udziela informacji zwrotnej, rozpoznaje emocje i dobrostan	„Jak muzyka wspiera rozwój osobisty i społeczny?”

Źródło: opracowanie własne

Ważne jest to, że nie trzeba realizować jednego wymagania na jednej lekcji. Dobrze zaprojektowana aktywność muzyczna może łączyć wymagania szczegółowe z kilku działań, np. wykonanie, słuchanie, pracę zespołową, technologię i refleksję.

Działanie z uczestnikami szkolenia (praca w grupach):

- Polecenie: „Wybierzcie konkretną aktywność muzyczną, którą chętnie stosujecie z uczniami na lekcjach. Dopasujcie do niej odpowiednie wymagania szczegółowe”.
- Grupy prezentują wyniki swojej pracy.

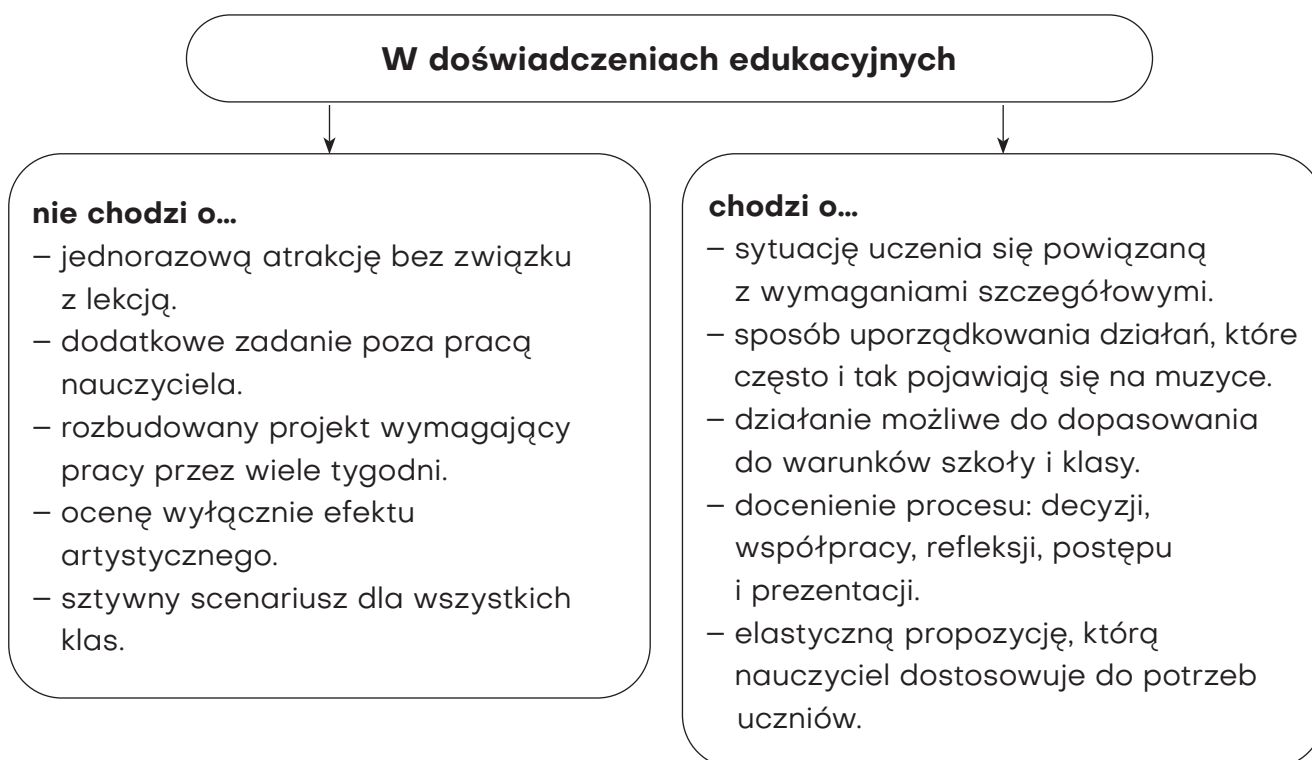
4.3. Doświadczenia edukacyjne

Jednym z nowych elementów podstawy programowej z muzyki są doświadczenia edukacyjne – sytuacje edukacyjne o określonym początku i zakończeniu, pozwalające na praktyki niemieszczące się w wymaganiach szczegółowych. Warto przedstawić je nauczycielom jako listę usystematyzowanych działań, często takich, które w edukacji muzycznej pojawiały się już wcześniej: udział w koncercie, przygotowywanie występu, spotkanie z muzykiem, tworzenie utworów, praca projektowa, projektowanie playlisty, badanie zainteresowań muzycznych czy budowanie prostych instrumentów.

W podstawie programowej wskazano dziewięć doświadczeń edukacyjnych, z których nauczyciel w każdym roku szkolnym powinien wybrać i przeprowadzić co najmniej jedno. Doświadczenia edukacyjne nie powinny być rozumiane jako dodatkowy obowiązek poza normalną pracą nauczyciela. Są raczej sposobem organizowania sytuacji, w których uczeń działa, współpracuje, podejmuje decyzje, prezentuje efekty i wraca do tego, czego się nauczył.

4.3.1. Dobre praktyki realizacji doświadczeń edukacyjnych

Doświadczenia edukacyjne to sytuacje edukacyjne o określonym początku i zakończeniu, wspierające i uzupełniające realizację wymagań szczegółowych.

Planując doświadczenie edukacyjne, warto zwrócić uwagę na trzy etapy:

1. przygotowanie uczniów do działania,
2. samo działanie
3. krótkie podsumowanie.

Dzięki temu doświadczenie nie kończy się tylko na „odbyciu” wydarzenia lub wykonaniu zadania, ale staje się częścią procesu uczenia się.

Można przyjąć prosty schemat pracy:

- **przed doświadczeniem** – uczniowie poznają cel działania, przygotowują pytania, wybierają role, ustalają sposób pracy,
- **w trakcie doświadczenia** – dzieci uczestniczą w działaniu, obserwują, słuchają, tworzą, współpracują, dokumentują przebieg,
- **po doświadczeniu** – uczniowie wracają do tego, czego się dowiedzieli, co im się udało, co było trudne i określają, jak można wykorzystać to doświadczenie w dalszej pracy.

Tabela 2. Etapy planowania i realizacji doświadczenia edukacyjnego

Etap	Rola nauczyciela	Aktywność uczniów	Dowody uczenia się
Przed doświadczeniem	Ustala cel, kontekst, kryteria sukcesu i zakres wyboru uczniów. Pomaga powiązać doświadczenie z wcześniejszą wiedzą i uprzednimi doświadczeniami uczniów.	Formułują pytania, wybierają role, przygotowują materiały, planują sposób przebiegu pracy i prezentacji jej rezultatów.	lista pytań, plan działań, podział ról, karta obserwacji itd.
W trakcie doświadczenia	Towarzyszy, porządkuje działania, dba o bezpieczeństwo i warunki współpracy, udziela krótkiej informacji zwrotnej.	Działają (muzycznie), obserwują, słuchają, tworzą, prezentują, rozmawiają, podejmują decyzje.	notatki, nagranie, zdjęcie, partytura graficzna, produkt pracy grupy itd.

Etap	Rola nauczyciela	Aktywność uczniów	Dowody uczenia się
Po doświadczeniu	Organizuje krótkie podsumowanie i pomaga uczniom nazwać, co zrobili, czego się dowiedzieli, co było dla nich trudne oraz jakie umiejętności wykorzystali.	Opisują, czego się dowiedzieli, co było trudne, co zmieniliby następnym razem i jak wykorzystają doświadczenie w przyszłości.	samoocena, relacja, informacja zwrotna, wpis do portfolio, krótka prezentacja itd.

Źródło: opracowanie własne

Warto podkreślić, że doświadczenia edukacyjne nie muszą mieć rozbudowanej formy projektu. Mogą być krótkie, osadzone w codziennej pracy i dostosowane do warunków szkoły. Ważne jest, aby uczeń odgrywał w nich aktywną rolę, a nauczyciel widział, które wymagania szczegółowe i kompetencje są w danym działaniu rozwijane.

Planowanie doświadczeń edukacyjnych

Doświadczenia edukacyjne warto planować z wyprzedzeniem, ale nie muszą one oznaczać tworzenia osobnego programu działań. Mogą być wpisane w roczny plan pracy nauczyciela, w działania klasy, wydarzenia szkolne, współpracę z instytucjami kultury albo projekty realizowane z innymi nauczycielami.

Przy planowaniu pomocne są dwa spojrzenia:

- Pierwsze spojrzenie dotyczy pracy z jedną klasą w całym cyklu nauki muzyki, czyli od klasy IV do VII. Pozwala ono zobaczyć, czy uczniowie mają kontakt z różnymi typami doświadczeń: słuchaniem muzyki na żywo, tworzeniem, występowaniem, pracą projektową, kontaktem z kulturą lokalną, badaniem muzycznych zainteresowań, projektowaniem playlisty, tworzeniem mapy wydarzeń muzycznych czy budowaniem prostego instrumentu;
- Drugie spojrzenie dotyczy jednego roku szkolnego i wszystkich oddziałów, które prowadzi nauczyciel. Pomaga to realnie ocenić, które doświadczenia można połączyć, które mogą odbyć się wspólnie dla kilku klas, a które lepiej zaplanować osobno, zgodnie z potrzebami i możliwościami uczniów.

Nie każde doświadczenie musi być realizowane w taki sam sposób w każdej klasie. To samo doświadczenie może mieć wersję prostą i wersję bardziej rozbudowaną.

Na przykład udział w wydarzeniu z muzyką na żywo może oznaczać wyjście do filharmonii, a także koncert w szkole, audycję muzyczną, występ lokalnego zespołu albo wydarzenie online. Podobnie projekt łączący muzykę z innymi obszarami wiedzy może być kilkutygodniowym działaniem, ale może też przyjąć formę krótkiej pracy grupowej zakończonej prezentacją.

Planując doświadczenia edukacyjne, nauczyciel może zadać sobie kilka pytań:

- Które doświadczenia naturalnie wpisują się w wydarzenia szkolne i lokalne?
- Które doświadczenia można połączyć z działaniami innych nauczycieli, np. języka polskiego, historii, plastyki, techniki, informatyki?
- Które doświadczenia można zrealizować wspólnie dla kilku klas?
- Gdzie uczniowie mogą mieć realny wybór: repertuaru, roli, narzędzia, sposobu prezentacji?
- Jak uczniowie podsumują to, czego się dowiedzieli lub czego doświadczyli?
- Jakie kompetencje będą szczególnie rozwijane w danym działaniu?
- Czy doświadczenie jest możliwe do zrealizowania w warunkach danej szkoły?

Działanie z uczestnikami szkolenia (ćwiczenia planistyczne):

- Polecenie wypełnienia kart pracy nr 1–4.
- Konkluzja dotycząca tego, jak organizować doświadczenia edukacyjne, aby nie obciążać nadmiernie uczniów i siebie.

KARTA PRACY 1

Planowanie doświadczeń edukacyjnych dla jednej klasy w cyklu nauki muzyki

Wybierz jedną klasę i zaplanuj dla niej w tabeli doświadczenia edukacyjne w cyklu od klasy IV do VII. Zwróć uwagę, aby działania były różnorodne i możliwe do realizacji w warunkach szkoły.

W kolumnie „Uwagi” możesz wpisać:

- z kim można współpracować,
- czy jest to działanie szkolne, lokalne czy online,
- jakie kompetencje będą szczególnie rozwijane,
- jak uczniowie podsumują doświadczenie.

Pytania pomocnicze

- Czy w cyklu pojawiają się różne typy doświadczeń?
- Czy doświadczenia są możliwe do realizacji w warunkach szkoły?
- Czy uczniowie odgrywają w nich realną, aktywną rolę?
- Czy zaplanowano prosty sposób podsumowania każdego doświadczenia?

Rok szkolny/klasa	Doświadczenie edukacyjne	Uwagi
2026/2027 – klasa IVa		
2027/2028 – klasa Va		
2028/2029 – klasa VIa		
2029/2030 – klasa VIIa		

KARTA PRACY 2**Planowanie doświadczeń edukacyjnych w jednym roku szkolnym 2029/2030**

Zaplanuj doświadczenia edukacyjne dla oddziałów, które prowadzisz w jednym roku szkolnym. Zastanów się, które działania mogą być wspólne dla kilku klas, a które warto dostosować do wieku, potrzeb i możliwości konkretnego zespołu. W kolumnie „Uwagi” możesz wpisać:

- termin lub okres roku szkolnego,
- możliwość połączenia klas,
- współpracę z innym nauczycielem,
- potrzebne zasoby,
- sposób podsumowania,
- ryzyka organizacyjne.

Pytania pomocnicze

- Które doświadczenia można zrealizować wspólnie dla kilku klas?
- Które doświadczenia wymagają osobnego przygotowania?
- Czy plan jest realistyczny organizacyjnie?
- Czy w planie są doświadczenia krótkie i bardziej rozbudowane?

- Czy zaplanowane działania nie kumulują się w jednym okresie roku szkolnego?
- Jak uczniowie będą dokumentować lub podsumowywać doświadczenia?

Klasa	Doświadczenie edukacyjne	Uwagi
IVa		
IVb		
Va		
Vb		
VIa		
VIb		
VIIa		
VIIb		

KARTA PRACY 3

Projektowanie jednego doświadczenia edukacyjnego

Nazwa doświadczenia/numer z podstawy programowej:

.....

Klasa:

.....

Temat/forma realizacji:

.....

Etap	Co planujemy?
Przed doświadczeniem	
W trakcie doświadczenia	
Po doświadczeniu	

Które kompetencje będą szczególnie rozwijane?

Kompetencje fundamentalne:

.....

Kompetencje przekrojowe:

.....

Sprawczość ucznia:

.....

Z jakimi wymaganiami szczegółowymi można powiązać to działanie?

.....

W jaki sposób uczniowie podsumują doświadczenie?

.....

KARTA PRACY 4

Analiza doświadczenia edukacyjnego

Wybierz jedno doświadczenie edukacyjne i odpowiedz na pytania z tabeli.

Pytanie	Odpowiedź
Co uczeń realnie robi w tym doświadczeniu?	
Jaką ma możliwość wyboru lub wpływu?	
Jakie kompetencje fundamentalne są rozwijane?	
Jakie kompetencje przekrojowe są rozwijane?	
W jaki sposób rozwijana jest sprawczość ucznia?	
Jak nauczyciel może podsumować doświadczenie z uczniami?	
Co można zmodyfikować, żeby doświadczenie było możliwe do realizacji w trudniejszych warunkach?	

Doświadczenia edukacyjne najlepiej planować tak, aby:

- wynikały z normalnej pracy nauczyciela i życia szkoły;
- dawały uczniom aktywną rolę;
- łączyły działanie muzyczne z refleksją;
- pozwalały rozwijać kompetencje fundamentalne, przekrojowe i sprawczość;
- miały prosty sposób podsumowania;
- mogły być dostosowane do warunków konkretnej szkoły.

Dobrze zaplanowane doświadczenie edukacyjne nie jest dodatkiem do realizacji podstawy programowej, ale jednym ze sposobów jej realizowania.

Doświadczenia edukacyjne a rozwijanie kompetencji i sprawczości

Poniższe zestawienie obejmuje wszystkie doświadczenia edukacyjne wskazane w podstawie programowej. Ma charakter orientacyjny: pokazuje możliwe sposoby realizacji i to, co dane doświadczenie może szczególnie rozwijać. Nauczyciel dobiera formę, zakres i poziom rozbudowania działań do warunków szkoły oraz możliwości uczniów.

Tabela 3. Charakterystyka doświadczeń edukacyjnych z podstawy programowej

Nr	Doświadczenie z podstawy programowej	Przykład realizacji	Co szczególnie rozwija
1	Uczestnictwo w wydarzeniu z muzyką na żywo	Uczniowie przygotowują się do odbioru wydarzenia muzycznego, uczestniczą w nim, a następnie dzielą się refleksją o wydarzeniu – w rozmowie, notatce, krótkiej wypowiedzi albo innej ustalonej formie.	• Kompetencje językowe – opisywanie wrażeń, formułowanie opinii, rozmowa o muzyce. Kompetencje osobiste – uważność, rozpoznawanie emocji, refleksja nad własnym odbiorem muzyki. • Kompetencje społeczne – zachowanie w sytuacji odbioru utworów kultury, szacunek wobec wykonawców i innych odbiorców. • Sprawczość – świadome uczestnictwo w kulturze i możliwość wyrażenia własnego zdania o doświadczeniu.
2	Współtworzenie wydarzenia artystycznego	Uczniowie wspólnie planują wydarzenie, określają odbiorców, dzielą zadania, przygotowują część artystyczną i organizacyjną, a następnie prezentują efekt publiczności.	• Kompetencje społeczne – współpraca, podział ról, komunikacja, odpowiedzialność za wspólne zadanie. • Kompetencje osobiste – wytrwałość, kierowanie własnym działaniem, przyjmowanie informacji zwrotnej. • Kompetencje językowe – uzgadnianie decyzji, formułowanie propozycji, prezentowanie efektów. • Sprawczość – realny wpływ uczniów na kształt wydarzenia, repertuar, sposób prezentacji i organizację pracy.

Nr	Doświadczenie z podstawy programowej	Przykład realizacji	Co szczególnie rozwija
3	Projekt łączący muzykę z innymi obszarami wiedzy i działaniami artystycznymi	Uczniowie realizują projekt, w którym muzyka łączy się z innymi przedmiotami, sztukami lub działaniami artystycznymi, np. filmem, plastyką, językiem polskim, historią, przyrodą albo technologią.	• Kompetencje poznawcze – rozwiązywanie problemów, planowanie działań, łączenie informacji z różnych dziedzin. • Kompetencje cyfrowe – przygotowanie prezentacji, filmu, podcastu, teledysku lub gry terenowej. • Kompetencje językowe – tworzenie scenariusza, opisu, komentarza, wypowiedzi dla odbiorcy. • Kompetencje społeczne – współpraca projektowa. • Sprawczość – podejmowanie decyzji dotyczących formy projektu i sposobu pokazania efektów.
4	Tworzenie utworu z wykorzystaniem głosów, instrumentów lub narzędzi cyfrowych	Uczniowie tworzą krótki utwór, korzystając z głosu, instrumentów, gestodźwięków, przedmiotów, aplikacji, narzędzi cyfrowych (w tym AI).	• Kompetencje poznawcze – kreatywne myślenie, eksperymentowanie, modyfikowanie pomysłów, rozwiązywanie problemów twórczych. • Kompetencje cyfrowe – nagrywanie, przetwarzanie dźwięku, korzystanie z aplikacji lub narzędzi AI w sposób celowy i odpowiedzialny. • Kompetencje społeczne – uzgadnianie pomysłów w grupie, udzielanie i przyjmowanie informacji zwrotnej. • Sprawczość – uczeń podejmuje decyzje twórcze i widzi ich wpływ na końcowy kształt utworu.

Nr	Doświadczenie z podstawy programowej	Przykład realizacji	Co szczególnie rozwija
5	Zwiedzanie instytucji kultury albo spotkanie z osobą związaną z muzyką	Uczniowie przygotowują pytania, uczestniczą w zwiedzaniu lub spotkaniu, obserwują pracę instytucji albo zaproszonej osoby, a następnie przygotowują relację lub krótkie podsumowanie.	• Kompetencje językowe – przygotowywanie pytań, prowadzenie rozmowy, tworzenie relacji lub notatki. • Kompetencje poznawcze – zbieranie informacji, porządkowanie wiedzy, krytyczne myślenie o źródłach i zawodach związanych z muzyką. • Kompetencje społeczne – kultura rozmowy, uważne słuchanie, kontakt z przedstawicielem środowiska muzycznego. • Sprawczość – uczeń aktywnie uczestniczy w spotkaniu i może przekazać zdobyte informacje społeczności szkolnej.
6	Badanie dotyczące zainteresowań muzycznych lub wpływu muzyki na życie społeczne	Uczniowie przygotowują proste badanie, zbierają odpowiedzi, porządkują wyniki i prezentują wnioski dotyczące muzycznych zainteresowań albo roli muzyki w życiu wybranej społeczności.	• Kompetencje matematyczne – zbieranie danych, porządkowanie wyników, tworzenie prostych zestawień lub wykresów. • Kompetencje językowe – formułowanie pytań ankietowych, opisywanie wyników, prezentowanie wniosków. • Kompetencje poznawcze – analiza informacji, wnioskowanie, dostrzeganie zależności między muzyką a życiem społecznym. • Kompetencje społeczne – rozmowa z innymi osobami, uwzględnianie różnych opinii. • Sprawczość – uczeń samodzielnie bada wybrany problem i przedstawia jego wyniki.

Nr	Doświadczenie z podstawy programowej	Przykład realizacji	Co szczególnie rozwija
7	Projektowanie własnej playlisty	Uczniowie tworzą playlistę według wybranego celu lub tematu, przedstawiają kryteria doboru utworów, omawiają playlistę z innymi i odnoszą się do playlist kolegów i koleżanek.	• Kompetencje językowe – uzasadnianie wyborów, formułowanie opinii, udział w dyskusji. • Kompetencje osobiste – rozpoznawanie własnych preferencji, emocji i potrzeb związanych z muzyką. • Kompetencje społeczne – słuchanie opinii innych, szacunek dla różnic w gustach muzycznych. • Kompetencje cyfrowe – tworzenie i porządkowanie playlisty w środowisku cyfrowym, jeżeli nauczyciel zdecyduje się na taką formę. • Sprawczość – uczeń wybiera repertuar, uzasadnia swój wybór i bierze za niego odpowiedzialność.
8	Projektowanie własnej mapy wydarzeń muzycznych	Uczniowie tworzą mapę wydarzeń muzycznych, np. lokalnych, szkolnych, rodzinnych, historycznych albo internetowych, wyjaśniają kryteria wyboru i rozmawiają o mapach przygotowanych przez innych.	• Kompetencje cyfrowe – wyszukiwanie informacji, tworzenie mapy, prezentacji lub innej formy wizualizacji. • Kompetencje językowe – opisywanie kryteriów wyboru, prezentowanie mapy, formułowanie opinii o pracach innych uczniów. • Kompetencje poznawcze – selekcja informacji, porównywanie wydarzeń, dostrzeganie związków muzyki z miejscem i społecznością. • Kompetencje społeczne – rozmowa o dostępności kultury i potrzebach odbiorców. • Sprawczość – uczeń rozpoznaje możliwości uczestnictwa w kulturze muzycznej w swoim otoczeniu i może ją upowszechniać.

Nr	Doświadczenie z podstawy programowej	Przykład realizacji	Co szczególnie rozwija
9	Badanie właściwości materiałów i budowa prostego instrumentu	Uczniowie sprawdzają, jakie brzmienia można uzyskać z różnych materiałów, budują prosty instrument i wykorzystują go w akompaniamencie, improwizacji albo ilustracji dźwiękowej.	• Kompetencje poznawcze – rozwiązywanie problemów, eksperymentowanie, przewidywanie i sprawdzanie efektów. • Kompetencje matematyczne – dostrzeganie zależności między materiałem, kształtem, sposobem wydobywania dźwięku i brzmieniem; porównywanie, klasyfikowanie i porządkowanie obserwacji. • Kompetencje ruchowe – sprawność manualna, koordynacja, kontrola ruchu podczas budowania i gry. • Kompetencje społeczne – współpraca przy projektowaniu i testowaniu instrumentu. • Sprawczość – uczeń współdecyduje o konstrukcji instrumentu, testuje własne rozwiązania i wykorzystuje wykonany instrument w działaniu twórczym.

Źródło: opracowanie własne

5. Zajęcia warsztatowe, część II – 75 min

5.1. Moduł kultura

Moduł kultura obejmuje edukację wczesnoszkolną oraz powiązania między treściami przedmiotów należących do obszaru kultury: języka polskiego, historii, plastyki i muzyki. W materiałach dotyczących muzyki w klasach IV–VII najważniejsze jest jednak pokazanie, jak treści muzyczne mogą łączyć się z językiem, historią, obrazem, symbolem, tradycją i wspólnotą.

Celem modułu jest pokazanie uczniowi, że teksty kultury można poznawać i interpretować z różnych perspektyw: słownej, historycznej, wizualnej i muzycznej.

W przypadku muzyki moduł kultura pozwala łączyć działania muzyczne z interpretacją tekstów literackich, kontekstem historycznym oraz środkami wyrazu plastycznego. W praktyce moduł kultura może być realizowany przez krótkie i osadzone w bieżącej pracy lekcyjnej działania, np. wspólne omówienie pieśni, porównanie tekstu z muzyką, rozmowę o funkcji hymnu, słuchanie utworu w kontekście historycznym, wykonanie piosenki związanej z określoną tradycją albo stworzenie pracy plastycznej inspirowanej muzyką. Może też przyjąć formę bardziej rozbudowanego działania, np. projektu, występu, wystawy, prezentacji albo wydarzenia artystycznego. Warto podkreślić, że moduł kultura nie wymaga każdorazowo wspólnego prowadzenia zajęć przez kilku nauczycieli. Może być realizowany również przez świadome odwołanie się do wcześniejszych doświadczeń uczniów z edukacji wczesnoszkolnej oraz do treści, pojęć, tekstów kultury i sposobów pracy obecnych na języku polskim, historii i plastyce. Współpraca między nauczycielami jest wartościowa, ale nie zawsze musi oznaczać wspólną lekcję – może polegać na uzgodnieniu tematu, kolejności działań, wspólnego przykładu albo sposobu podsumowania pracy uczniów.

Tabela 4. Przedmioty w module kultura i ich możliwe powiązanie z muzyką

Przedmiot/obszar	Możliwe powiązanie z muzyką
Edukacja wczesnoszkolna	wcześniejsze doświadczenia ucznia: piosenki, zabawy muzyczno-ruchowe, święta szkolne, symbole, tradycje rodzinne i lokalne
Język polski	teksty piosenek, pieśni, libretta; interpretacja utworu wokalnego jako tekstu kultury; wypowiedź o muzyce; język emocji, wartości i symboli
Historia	hymn, pieśni historyczne i patriotyczne; muzyka jako świadectwo epoki; funkcja muzyki w życiu społecznym i narodowym; konteksty powstania utworów
Plastyka	plastyczna interpretacja utworu muzycznego; plakat koncertowy; okładka albumu; scenografia; relacja między dźwiękiem a kolorem, formą i obrazem
Muzyka	słuchanie, wykonywanie, tworzenie i omawianie muzyki z uwzględnieniem kontekstu kulturowego, historycznego i społecznego

Źródło: opracowanie własne

Tabela 5. Przykłady realizacji modułu kultura

Przedmiot	Przykład powiązania	Możliwe działanie na muzyce
Język polski	Uczniowie interpretują tekst piosenki lub pieśni jako tekst kultury. Zwracają uwagę na temat, wartości, emocje, środki językowe i kontekst wypowiedzi.	Uczniowie słuchają lub wykonują utwór wokalny, a następnie rozmawiają o tym, jak muzyka wzmacnia znaczenie słów: nastrój, tempo, dynamikę, sposób wykonania, powtórzenia, kulminacje.
Historia	Uczniowie analizują hymn, pieśń historyczną lub patriotyczną w kontekście wydarzeń, symboli i wartości ważnych dla wspólnoty.	Uczniowie rozpoznają melodię i słowa hymnu państwowego, wykonują go z zachowaniem należytej postawy, omawiają okoliczności jego powstania i znaczenie wykonywania w sytuacjach oficjalnych.
Plastyka	Uczniowie tworzą pracę plastyczną będącą interpretacją wybranego dzieła lub zjawiska kultury.	Uczniowie słuchają utworu muzycznego i tworzą jego plastyczną interpretację, np. plakat, okładkę albumu, pracę abstrakcyjną, scenografię albo projekt oprawy wizualnej wydarzenia muzycznego.
Muzyka	Uczniowie odbierają, wykonują, tworzą i omawiają muzykę jako tekst kultury obecny w historii, tradycji, sztuce i życiu społecznym.	Uczniowie porównują różne wykonania utworu, rozmawiają o jego funkcji, kontekście i znaczeniu, a następnie przygotowują własną interpretację, wypowiedź, prezentację lub działanie twórcze.

Źródło: opracowanie własne

Tabela 6. Przykład: hymn państwowy jako temat w module kultura

Przedmiot/obszar	Możliwa perspektywa pracy
Edukacja wczesnoszkolna	wcześniejsze doświadczenia uczniów związane z symbolem hymnu, świętami szkolnymi, uroczystościami i zasadami zachowania odpowiedniej postawy w czasie wykonywania hymnu
Język polski	analiza tekstu hymnu, znaczenia słów, symboli, wartości i odwołań obecnych w tekście
Historia	okoliczności powstania hymnu, postać Józefa Wybickiego, kontekst historyczny i znaczenie hymnu dla wspólnoty narodowej

Przedmiot/obszar	Możliwa perspektywa pracy
Plastyka	symbole narodowe, oprawa wizualna uroczystości, plakat lub znak graficzny związany z obchodami święta
Muzyka	rozpoznanie melodii i słów hymnu, poprawne wykonanie z zachowaniem należytej postawy, rozmowa o funkcji muzyki w sytuacjach oficjalnych

Źródło: opracowanie własne

Tak zaplanowane działanie (tabela 5) pozwala uczniom zobaczyć, że hymn nie jest wyłącznie utworem do zaśpiewania ani tylko tekstem do analizy. Jest tekstem kultury, który ma wymiar muzyczny, językowy, historyczny, symboliczny i społeczny.

Działanie z uczestnikami szkolenia (praca w grupach):

- Analiza jednego przykładu z modułu kultura (karta pracy 5). Celem ćwiczenia jest pokazanie, że to samo zagadnienie może być rozwijane z różnych perspektyw przedmiotowych, bez konieczności sztucznego łączenia treści.
- Omówienie propozycji rozwiązań.

KARTA PRACY 5

Moduł kultura – przykłady powiązań

Wybierzcie jeden temat możliwy do realizacji w module kultura, np. hymn państwowy, pieśń patriotyczną, piosenkę z ważnym tekstem, muzykę filmową, wydarzenie artystyczne, utwór inspirowany obrazem albo muzykę regionu. Następnie określcie:

- co w tym temacie może być przedmiotem pracy na języku polskim,
- co może być przedmiotem pracy na historii,
- co może być przedmiotem pracy na plastyce,
- co powinno pozostać zadaniem muzyki,
- do jakich wcześniejszych doświadczeń uczniów można się odwołać,
- jakie aktywne działanie może wykonać uczeń,
- jak można podsumować pracę uczniów.

Język polski

Uczeń interpretuje teksty należące do różnych sztuk, w tym literatury, filmu, teatru, komiksu, muzyki, sztuk plastycznych i audiowizualnych, z wykorzystaniem różnorodnych kontekstów.

Przykład powiązania z muzyką (co uczniowie wykonują?):

Rozwiązanie 1: Uczniowie analizują tekst piosenki jako tekst kultury, porównują sposób budowania nastroju w warstwie słownej i muzycznej, a następnie przygotowują krótką interpretację utworu.

Rozwiązanie 2: Twoja propozycja:

.....

Muzyka (dział/wymaganie):

.....

Historia

Analizując teksty kultury, uczeń przedstawia idee i odwołania historyczne obecne w *Mazurku Dąbrowskiego* i wyjaśnia znaczenie tekstu.

Przykład powiązania z muzyką (co uczniowie wykonują?):

Rozwiązanie 1: Uczniowie analizują funkcję hymnu i pieśni historycznych, porównują kontekst ich powstania, funkcję społeczną i sposób oddziaływania na odbiorców.

Rozwiązanie 2: Twoja propozycja:

.....

Muzyka (dział/wymaganie):

.....

Plastyka

Uczeń tworzy pracę plastyczną będącą interpretacją wybranego dzieła.

Przykład powiązania z muzyką (co uczniowie wykonują?):

Rozwiązanie 1: Uczniowie tworzą plakat, okładkę albumu albo pracę inspirowaną słuchanym utworem muzycznym, uzasadniając dobór kolorów, form i środków wyrazu.

Rozwiązanie 2: Twoja propozycja:

.....

Muzyka (dział/wymaganie):

.....

5.2. Korelacje międzyprzedmiotowe

Moduł kultura pokazuje najbliższe i obowiązkowe powiązania muzyki z obszarem kultury. Korelacje międzyprzedmiotowe mogą być natomiast rozumiane szerzej – jako łączenie muzyki także z innymi przedmiotami i obszarami aktywności uczniów. Nowa podstawa programowa podkreśla znaczenie tych powiązań.

Korelacje międzyprzedmiotowe mogą:

- pomagać uczniom dostrzegać związki między różnymi dziedzinami wiedzy,
- zwiększać sens i praktyczność działań szkolnych,
- wspierać rozwój kompetencji fundamentalnych i przekrojowych,
- ułatwiać organizowanie wspólnych projektów i działań szkolnych,
- wzmacniać zaangażowanie uczniów poprzez różnorodne formy aktywności.

Tabela 7. Przykłady korelacji między muzyką a innymi przedmiotami

Przedmiot	Możliwe powiązania z muzyką	Co może być rozwijane?
Język polski	interpretacja tekstów piosenek, analiza tekstów kultury, tworzenie recenzji, podcastów, opisów i wypowiedzi argumentacyjnych	kompetencje językowe, interpretacja, argumentowanie, komunikacja
Historia	muzyka jako źródło wiedzy o epoce, pieśni historyczne, hymn, muzyka w życiu społecznym i narodowym	rozumienie kontekstu historycznego, tożsamość kulturowa
Plastyka	tworzenie ilustracji do muzyki, projektowanie plakatu koncertowego, okładki albumu, scenografii	ekspresja twórcza, interpretacja, kompetencje wizualne
Informatyka	nagrywanie dźwięku, montaż podcastu, tworzenie playlist, prezentacji i materiałów multimedialnych	kompetencje cyfrowe, krytyczne korzystanie z technologii

Przedmiot	Możliwe powiązania z muzyką	Co może być rozwijane?
Technika	budowa prostych instrumentów, badanie materiałów i sposobów wydobywania dźwięku	planowanie działań, rozwiązywanie problemów, sprawność manualna
Matematyka	rytm, proporcje, porządkowanie danych z badań muzycznych, wykresy i zestawienia	kompetencje matematyczne, logiczne myślenie
Przyroda/ biologia	wpływ muzyki na emocje i dobrostan, zjawiska akustyczne, dźwięk i słuch	obserwacja, analiza, rozumienie zależności
Wychowanie fizyczne	ruch przy muzyce, rytmika, koordynacja ruchowa, działania zespołowe	kompetencje ruchowe, współpraca, świadomość ciała
Języki obce	piosenka jako tekst kultury, analiza tekstów, poznawanie muzyki różnych krajów	komunikacja, otwartość kulturowa

Źródło: opracowanie własne

Działanie z uczestnikami szkolenia:

- Praca w grupach: wykonywanie zadań z kart pracy nr 6 i 7.
- Prezentacja propozycji i wspólne omówienie możliwości realizacji w warunkach szkoły.

KARTA PRACY 6**Korelacje w praktyce szkolnej**

Wybierzcie jedno wymaganie szczegółowe lub doświadczenie edukacyjne z podstawy programowej i zastanówcie się:

- z którymi przedmiotami można je połączyć,
- które kompetencje będą dzięki temu szczególnie rozwijane,
- które elementy doświadczenia mogą realizować nauczyciele różnych przedmiotów,
- jak można podzielić działania między nauczycieli.

Pytanie	Notatki uczestnika
Które korelacje są najłatwiejsze do realizacji w mojej szkole?	
Z którymi nauczycielami mogę współpracować?	
Jakie działania można połączyć z doświadczeniami edukacyjnymi?	
Które działania można realizować wspólnie dla kilku klas?	
Jak uniknąć nadmiernego obciążenia organizacyjnego?	

KARTA PRACY 7

Projektowanie korelacji międzyprzedmiotowych

Wybierzcie jedno wymaganie szczegółowe lub doświadczenie edukacyjne z podstawy programowej z muzyki i zaplanujcie możliwe korelacje z innymi przedmiotami.

Wymaganie szczegółowe/ doświadczenie edukacyjne	Z jakim przedmiotem można je połączyć?	Na czym może polegać korelacja?	Jakie kompetencje będą szczególnie rozwijane?

5.3. Większa autonomia nauczyciela

Jednym z ważnych założeń nowej podstawy programowej z muzyki jest większa autonomia nauczyciela. Oznacza ona, że dokument nie narzuca jednego sposobu prowadzenia lekcji, jednej kolejności omawiania zagadnień ani zamkniętej listy

utworów, które muszą zostać zrealizowane w każdej klasie. Nauczyciel ma większą swobodę w doborze repertuaru, form pracy, narzędzi, przykładów muzycznych i sposobów organizowania działań uczniów.

Autonomia nauczyciela nie oznacza dowolności oderwanej od podstawy programowej. Oznacza raczej odpowiedzialne planowanie pracy w taki sposób, aby wymagania szczegółowe były realizowane przez działania dostosowane do konkretnej klasy, warunków szkoły, możliwości uczniów i zasobów środowiska lokalnego.

W praktyce nauczyciel może podejmować decyzje dotyczące m.in.:

- doboru repertuaru do śpiewania, grania, słuchania i omawiania,
- wyboru przykładów muzyki tradycyjnej, popularnej, klasycznej, filmowej, regionalnej czy współczesnej,
- sposobu realizacji doświadczeń edukacyjnych,
- zakresu wykorzystania narzędzi cyfrowych,
- form pracy: praca indywidualna, grupowa, projektowa, warsztatowa,
- sposobu dokumentowania i podsumowywania działań uczniów,
- poziomu rozbudowania zadań w zależności od możliwości organizacyjnych szkoły.

Autonomia nie oznacza samotności. Większa autonomia nauczyciela nie powinna być rozumiana jako pozostawienie go bez wsparcia. Przeciwnie – daje ona możliwość korzystania z różnych zasobów: współpracy z innymi nauczycielami, instytucjami kultury, lokalnym środowiskiem, rodzicami, uczniami i dostępnymi narzędziami cyfrowymi.

Przykład

Ten sam zapis podstawy dotyczący tworzenia utworu z wykorzystaniem głosów, instrumentów lub narzędzi cyfrowych może zostać zrealizowany na wiele sposobów (tabela 8).

Tabela 8. Przykłady dostosowania realizacji wymagań i doświadczeń edukacyjnych do warunków klasy i szkoły

Warunki klasy/szkoły	Możliwy sposób realizacji
Klasa chętnie śpiewa i pracuje głosem.	Stworzenie krótkiej kompozycji wokalne lub rytmicznej z wykorzystaniem głosu, szeptu, recytacji i śpiewu.
Klasa dobrze reaguje na ruch.	Stworzenie utworu z gestodźwięków, kroków, klaśnień i prostych układów ruchowych.

Warunki klasy/szkoły	Możliwy sposób realizacji
Szkoła ma instrumenty.	Improwizacja lub akompaniament z wykorzystaniem instrumentów melodycznych i niemelodycznych.
Uczniowie chętnie korzystają z technologii.	Nagranie i przetworzenie dźwięków w aplikacji lub programie do edycji audio.
Warunki organizacyjne są ograniczone.	Praca w małych grupach nad krótką ilustracją dźwiękową wykonaną głosem i przedmiotami codziennego użytku.

Źródło: opracowanie własne

W każdym ze wskazanych w tabeli 8 wariantów nauczyciel realizuje ten sam kierunek pracy, ale dobiera środki do realnych możliwości klasy i szkoły.

Działanie z uczestnikami szkolenia:

- Praca w grupach: wykonywanie zadań z karty pracy nr 8.
- Podsumowanie.

KARTA PRACY 8

Autonomia nauczyciela

Wybierzcie jedno wymaganie szczegółowe lub jedno doświadczenie edukacyjne z podstawy programowej. Zaproponujcie trzy różne sposoby jego realizacji:

- wersję prostą, możliwą do przeprowadzenia na jednej lub dwóch lekcjach,
- wersję rozszerzoną, np. projektową lub wydarzeniową,
- wersję dostosowaną do trudniejszych warunków organizacyjnych, np. bez wyjścia poza szkołę, bez instrumentów lub bez dostępu do sali muzycznej.

Następnie określcie:

- co w każdym wariantcie pozostaje wspólne,
- jakie decyzje podejmuje nauczyciel,
- gdzie można dać uczniom wybór,
- jakie kompetencje są rozwijane,
- jak można podsumować działanie.

Pytanie	Notatki uczestnika
Jakie wymaganie szczegółowe lub doświadczenie edukacyjne wybieram?	
Jak mogę je zrealizować w wersji podstawowej?	
Jak mogę je zrealizować w wersji rozszerzonej?	
Jak mogę je zrealizować w wersji minimum?	
Jakie decyzje podejmuję jako nauczyciel?	
Gdzie mogę dać wybór uczniom?	
Jakie kompetencje będą rozwijane?	
Jak uczniowie podsumują działanie?	

Większa autonomia nauczyciela w nowej podstawie programowej nie polega na dowolności, ale na możliwości odpowiedzialnego doboru treści, repertuaru, metod i form pracy. Nauczyciel może dostosować działania do klasy i warunków szkoły, pamiętając o wymaganiach szczegółowych, kompetencjach uczniów i sensie muzycznego doświadczenia.

Autonomia nauczyciela jest więc ściśle związana z autonomią ucznia. Im bardziej świadomie nauczyciel planuje przestrzeń działania, wyboru i refleksji, tym większą szansę ma uczeń na rozwijanie własnej sprawczości.

5.4. Sposoby realizacji wymagań szczegółowych (efektów uczenia się) wspierające kompetencje fundamentalne, kompetencje przekrojowe i sprawczość

Wymagania szczegółowe w podstawie programowej zostały sformułowane w języku efektów uczenia się. W praktyce szkolnej nie oznacza to jednak realizowania każdego zapisu osobno. Jedna dobrze zaplanowana aktywność muzyczna może łączyć kilka wymagań szczegółowych, a jednocześnie rozwijać kompetencje fundamentalne, kompetencje przekrojowe i sprawczość ucznia.

Na muzyce szczególne znaczenie ma działanie: śpiew, gra, ruch, słuchanie, tworzenie, rozmowa, współpraca i refleksja. To przez te aktywności uczeń rozwija zarówno umiejętności przedmiotowe, jak i kompetencje potrzebne w dalszym uczeniu się.

Tabela 9. Kompetencje fundamentalne rozwijane na lekcjach muzyki

Kompetencje fundamentalne	Działania na muzyce	Efekt dla ucznia
Kompetencje językowe	opis muzyki, argumentowanie, rozmowa, recenzja, wywiad, podcast, formułowanie pytań	Uczeń potrafi nazwać doświadczenie muzyczne i zakomunikować własną opinię.
Kompetencje matematyczne	rytm, metrum, proporcje, forma AB/ABA/rondo, kodowanie i dekodowanie, porządkowanie wyników badań muzycznych	Uczeń dostrzega strukturę, zależności i powtarzalność.
Kompetencje cyfrowe	nagrywanie, edycja, miks, prezentacja, tworzenie playlisty, mapa wydarzeń, licencje, bezpieczne udostępnianie	Uczeń używa technologii jako narzędzia twórczego, a nie tylko jako odtwarzacza.
Kompetencje ruchowe	taniec, gestodźwięki, taktowanie, ruch do muzyki, gra na instrumentach, higiena głosu i ciała	Uczeń rozwija koordynację, świadomość ciała i ekspresję.

Źródło: opracowanie własne

Tabela 10. Kompetencje przekrojowe rozwijane na lekcjach muzyki

Kompetencje przekrojowe	Działania na muzyce	Efekt dla ucznia
Krytyczne myślenie	analiza muzyki w reklamie, filmie, grach; porównywanie źródeł; rozmowa o funkcjach muzyki	Uczeń rozpoznaje wpływ muzyki na emocje, decyzje i przekaz.
Kreatywne myślenie	improwizacja, przekształcanie motywu, kompozycja z ograniczeniem, ilustracja dźwiękowa	Uczeń generuje, testuje i modyfikuje pomysły.
Rozwiązywanie problemów	budowa instrumentu, dobór narzędzi, organizacja występu, praca nad trudnym fragmentem	Uczeń analizuje trudność, wybiera strategię i sprawdza rozwiązanie.
Współpraca	zespół muzyczny, koncert, projekt, próba, informacja zwrotna	Uczeń dzieli role, słucha innych i współodpowiada za efekt.
Dbanie o siebie i innych	higiena głosu, bezpieczny ruch, granice w tańcu, dobrostan, empatyczna informacja zwrotna	Uczeń rozpoznaje potrzeby własne i innych oraz pracuje w bezpiecznej atmosferze.

Kompetencje przekrojowe	Działania na muzyce	Efekt dla ucznia
Kierowanie sobą	samoocena, plan ćwiczenia, poprawa po informacji zwrotnej, wytrwałość	Uczeń widzi postęp i planuje dalsze działanie.

Źródło: opracowanie własne

Sprawczość ucznia

Sprawczość pojawia się wtedy, gdy uczeń sam podejmuje decyzje: wybiera repertuar, proponuje rozwiązanie, przyjmuje rolę, testuje pomysł, poprawia wykonanie, prezentuje efekt i mówi, czego się nauczył, a także widzi skutki tych decyzji. Nie musi to oznaczać dużego projektu ani pełnej dowolności. Wystarczy, że nauczyciel tworzy uczniom przestrzeń do podejmowania małych, ale rzeczywistych decyzji: wyboru instrumentu, sposobu zapisu rytmu, roli w grupie, kolejności działań, formy prezentacji albo pytania, które stanie się punktem wyjścia do dalszej pracy.

Tabela 11. Obszary sprawczości ucznia na lekcjach muzyki

Obszar decyzji ucznia	Przykład na muzyce
Repertuar	Uczeń proponuje utwór do słuchania, wykonania lub omówienia.
Rola	Uczeń wybiera funkcję w zespole, projekcie lub wydarzeniu.
Sposób działania	Uczeń decyduje, czy wykorzysta głos, instrument, ruch, gestodźwięki czy narzędzie cyfrowe.
Interpretacja	Uczeń proponuje tempo, dynamikę, nastrój, układ brzmień lub sposób wykonania.
Prezentacja	Uczeń wybiera formę pokazania efektu: występ, nagranie, notatka, podcast, plakat, mapa
Refleksja	Uczeń mówi, co się udało, co zmieniłby następnym razem i czego się nauczył.

W takim ujęciu realizacja efektów uczenia się nie polega na odhaczaniu pojedynczych zapisów podstawy, ale na takim planowaniu działań muzycznych, aby uczeń rozwijał wiedzę, umiejętności, kompetencje i poczucie wpływu na własne uczenie się.

6. Podsumowanie

Nowa podstawa programowa z muzyki nie przekreśla dotychczasowej pracy nauczycieli. W dużej części porządkuje i nazywa to, co w dobrych lekcjach muzyki już się dzieje: wspólne śpiewanie, granie, słuchanie, ruch, tworzenie, występy, rozmowy o muzyce, kontakt z kulturą i pracę z emocjami. Zmienia się jednak akcent – większego znaczenia nabiera działanie ucznia, jego refleksja, współpraca i poczucie wpływu. Warto pokazywać nauczycielom, że nowa podstawa nie wymaga budowania lekcji od zera. Raczej zachęca do tego, aby znane działania planować bardziej świadomie: połączyć je z wymaganiami szczegółowymi, kompetencjami i sprawczością ucznia. Jedna aktywność może realizować kilka zapisów podstawy i rozwijać, oprócz umiejętności przedmiotowych, także kompetencje językowe, myślenie, współpracę, uważność, odpowiedzialność i autonomię w działaniu.

W tym podejściu ważne jest także dopasowanie działań do rzeczywistości szkolnej. Nie każde doświadczenie musi być dużym projektem, nie każda korelacja musi oznaczać wspólną lekcję kilku nauczycieli, a nie każda aktywność musi kończyć się występem. Czasem wystarczą dobrze przygotowane słuchanie, krótka improwizacja, rozmowa po wykonaniu utworu, wspólna decyzja o repertuarze, proste nagranie albo refleksja po wydarzeniu muzycznym.

Na zakończenie warto wrócić do myśli, która porządkuje całość: **„Nie uczymy tylko o muzyce. Uczymy poprzez muzykę”**. To zdanie może być praktycznym kryterium planowania lekcji. Jeśli uczeń działa muzycznie, rozumie cel zadania, ma choćby niewielki wpływ na przebieg pracy i potrafi nazwać swoje doświadczenie, wtedy podstawa programowa przestaje być listą zapisów do odhaczenia, a staje się opisem żywego procesu uczenia się.

Działanie z uczestnikami szkolenia:

- Uzupełnienie zdań. Celem nie jest sprawdzenie wiedzy, ale uporządkowanie najważniejszych wniosków i wskazanie, które elementy szkolenia mogą zostać wykorzystane w dalszej pracy z nauczycielami.
- Po uzupełnieniu zdań prowadzący zaprasza chętne osoby do odczytania jednego wybranego wniosku.

Zdanie do uzupełnienia	Notatki uczestnika
Po tym szkoleniu szczególnie ważne wydaje mi się...	
W pracy z nauczycielami warto podkreślić...	
Hasło „Nie uczymy tylko o muzyce. Uczymy poprzez muzykę” oznacza dla mnie...	

Autorki poradnika:

Magdalena Andrys – doktor nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika, adiunkt w Akademii Muzycznej im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu, doradczynie metodyczna w Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu, nauczycielka oraz dyrygentka w II Liceum Ogólnokształcącym w Poznaniu. Specjalizuje się w edukacji muzycznej, projektach artystyczno-edukacyjnych oraz nowoczesnych rozwiązaniach dydaktycznych wspierających rozwój dzieci, młodzieży i nauczycieli. Tworzy i prowadzi działania edukacyjne łączące doświadczenie szkolne z nowoczesnym podejściem do nauczania. Współautorka podstawy programowej z muzyki opracowywanej w ramach Reformy26. Kompas Jutra.

Malina Sarnowska – pedagog i animatorka życia muzycznego, konferansjer, autorka tekstów literackich i piosenek, z wykształcenia skrzypaczka. Absolwentka Akademii Muzycznej im. Fryderyka Chopina w Warszawie i Instytutu Orffa przy Mozarteum w Salzburgu. Od ponad 20 lat zaangażowana w pracę pedagogiczną przede wszystkim przy projektach i koncertach edukacyjnych w instytucjach kultury (Filharmonia Narodowa, Sinfonia Varsovia, Filharmonia Łódzka, Narodowy Instytut Fryderyka Chopina, Narodowy Instytut Muzyki i Tańca). Prelegentka na wielu konferencjach dotyczących edukacji muzycznej. Prowadzi zajęcia z dziećmi i młodzieżą oraz krajowe i zagraniczne warsztaty dla nauczycieli muzyki i edukatorów kultury. Prezes Polskiego Towarzystwa Carla Orffa. Współautorka cyklu edukacyjnego do muzyki dla uczniów klas IV–VI szkół ogólnokształcących pt. *Nuty, smyki i patyki* (WSiP) i dla klas I–III *Szkoła (marzeń) na TAK!* (WSiP). Autorka scenariuszy zajęć muzycznych w serii przewodników metodycznych *Przygoda z uśmiechem* i *Drużyna marzeń* (WSiP). Współautorka podstawy programowej z muzyki opracowywanej w ramach Reformy26. Kompas Jutra.

Reforma26. Kompas Jutra
Podstawa programowa kształcenia ogólnego
II etap edukacyjny (klasy IV–VIII) – muzyka

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI¹⁾

z dnia 11 marca 2026 r.

w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym

Na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 1 lit. a i b ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2025 r. poz. 1043, 1160 i 1837 oraz z 2026 r. poz. 187 i 203) zarządza się, co następuje:

§ 1. Określa się podstawę programową:

- 1) wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego, stanowiącą załącznik nr 1 do rozporządzenia;
- 2) kształcenia ogólnego dla:
 - a) szkoły podstawowej, stanowiącą załącznik nr 2 do rozporządzenia,
 - b) szkoły podstawowej – dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, stanowiącą załącznik nr 3 do rozporządzenia.

§ 2. Podstawę programową wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego, określoną w załączniku nr 1 do rozporządzenia, stosuje się, począwszy od roku szkolnego 2026/2027.

§ 3. Podstawę programową wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego, określoną w załączniku nr 1 do rozporządzenia, stosuje się także do prowadzenia wychowania przedszkolnego w ośrodkach umożliwiających dzieciom z niepełnosprawnościami sprzężonymi, z których jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność intelektualna, realizację obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego.

§ 4. 1. Podstawę programową kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, określoną w załączniku nr 2 do rozporządzenia, stosuje się, począwszy od:

- 1) roku szkolnego 2026/2027 w klasach I i IV szkoły podstawowej, a w latach następnych również w kolejnych klasach szkoły podstawowej;

¹⁾ Minister Edukacji kieruje działem administracji rządowej – oświata i wychowanie, na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 grudnia 2023 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Edukacji (Dz. U. poz. 2717).

- 2) roku szkolnego 2027/2028 w klasie VIII szkoły podstawowej w zakresie przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa;
- 3) roku szkolnego 2029/2030 w semestrze I klasy VII szkoły podstawowej dla dorosłych, w którym kształcenie rozpoczyna się z dniem 1 września 2029 r. lub z dniem 1 lutego 2030 r., a w latach następnych także w kolejnej klasie i semestrach szkoły podstawowej dla dorosłych.

2. Dotychczasową podstawę programową kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych, określoną w załączniku nr 2 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. poz. 356, z późn. zm.²⁾), stosuje się w roku szkolnym:

- 1) 2026/2027 w klasach II, III i V–VIII szkoły podstawowej,
- 2) 2027/2028 w klasach III i VI–VIII szkoły podstawowej,
- 3) 2028/2029 w klasach VII i VIII szkoły podstawowej,
- 4) 2029/2030 w:
 - a) semestrze II klasy VII szkoły podstawowej dla dorosłych, w którym kształcenie rozpoczyna się z dniem 1 lutego 2029 r.,
 - b) klasie VIII szkoły podstawowej, w tym szkoły podstawowej dla dorosłych,
- 5) 2030/2031 w semestrze II klasy VIII szkoły podstawowej dla dorosłych, w którym kształcenie rozpoczyna się z dniem 1 lutego 2030 r.

– z tym że w latach szkolnych 2027/2028–2029/2030 w klasie VIII szkoły podstawowej realizuje się podstawę programową kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej w zakresie przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa, o której mowa w ust. 1 pkt 2.

§ 5. Podstawę programową kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym w szkole podstawowej, określoną w załączniku nr 3 do rozporządzenia, stosuje się, począwszy od roku szkolnego 2026/2027.

²⁾ Zmiany wymienionego rozporządzenia zostały ogłoszone w Dz. U. z 2018 r. poz. 1679, z 2021 r. poz. 1533, z 2022 r. poz. 609 i 1717, z 2023 r. poz. 312 i 1759, z 2024 r. poz. 996 oraz z 2025 r. poz. 378 i 1052.

§ 6. Traci moc rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. poz. 356, z późn. zm.³⁾) w zakresie dotyczącym podstawy programowej wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego, podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej i podstawy programowej kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym w szkołach podstawowych.

§ 7. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2026.

Minister Edukacji: B. Nowacka

Załącznik nr 2

PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DLA SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Ogólne cele kształcenia i wychowania

Szkoła podstawowa wspiera wszechstronny rozwój uczniów w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej i fizycznej oraz wspomaga ich w pełnej realizacji potencjału – zarówno jako jednostek, jak i członków społecznej i demokratycznej wspólnoty. Kształcenie w szkole podstawowej sprzyja kształtowaniu postawy dbałości o dobro wspólne, pielęgnowania tradycji i kultury narodowej z poszanowaniem innych kultur oraz rozwija postawy patriotyczne.

Celem kształcenia ogólnego w szkole podstawowej jest:

- 1) rozwijanie kompetencji fundamentalnych: językowych, matematycznych, cyfrowych i ruchowych, niezbędnych do funkcjonowania w różnych sytuacjach życiowych oraz w procesie uczenia się;

³⁾ Zmiany wymienione w odnośniku 2.

- 2) budowanie przez uczniów wiedzy pozwalającej rozumieć otaczający ich świat i poznawać go w procesie uczenia się na kolejnych etapach edukacyjnych;
- 3) rozwijanie kompetencji przekrojowych: poznawczych, społecznych i osobistych, pozwalających uczniom aktywnie działać w szkole i poza nią, z korzyścią dla siebie i dla wspólnego dobra;
- 4) budowanie sprawczości uczniów w procesie uczenia się i realizacji zamierzonych celów, w tym branie odpowiedzialności za własne działania i ich wpływ na siebie, innych ludzi i świat;
- 5) wprowadzanie uczniów, we współpracy z rodzicami, w świat wartości i przygotowywanie ich do dokonywania odpowiedzialnych wyborów etycznych w trosce o siebie, innych ludzi, ojczyznę i inne wspólnoty;
- 6) rozwijanie aspiracji, ciekawości i uzdolnień uczniów oraz wzmacnianie motywacji wewnętrznej w procesie uczenia się.

Działalność dydaktyczna i wychowawcza szkoły opiera się na następujących wartościach: wolność, odpowiedzialność, wspólnota, szacunek, godność, prawda, dobro, piękno, sprawiedliwość i solidarność.

W procesie uczenia się uczeń buduje i rozwija kompetencje fundamentalne, wiedzę, kompetencje przekrojowe oraz sprawczość. Tworzenie warunków do rozwijania kompetencji fundamentalnych, wiedzy, kompetencji przekrojowych i sprawczości uczniów jest wspólnym zadaniem wszystkich nauczycieli. To proces ciągły, realizowany na wszystkich etapach edukacyjnych, wszystkich przedmiotach oraz międzyprzedmiotowo.

I. Kompetencje fundamentalne

Kompetencje fundamentalne stanowią podstawę procesu edukacji. Ich opanowanie i doskonalenie stanowi warunek konieczny funkcjonowania w różnych sytuacjach życiowych oraz dalszego uczenia się.

Do kompetencji fundamentalnych należą:

- 1) kompetencje językowe, tj. zdolność skutecznego komunikowania się w mowie i piśmie; kompetencje te obejmują umiejętność rozumienia wypowiedzi ustnej oraz czytanego tekstu literackiego i nieliterackiego, analizowania oraz przetwarzania informacji, formułowania własnej wypowiedzi ustnej i pisemnej w sposób zrozumiały dla odbiorcy oraz dostosowany do sytuacji;

- 2) kompetencje matematyczne, tj. zdolność do rozumowania matematycznego oraz wykorzystywania pojęć i narzędzi matematyki w różnych obszarach działalności, w tym także w praktyce; kompetencje te obejmują znajomość i rozumienie pojęć, procedur oraz idei matematycznych i dokonywanie obliczeń oraz szacunków, rozumienie i przetwarzanie informacji podawanych w formie danych, procentów czy wykresów oraz umiejętność stosowania matematyki w różnych sytuacjach życiowych;
- 3) kompetencje cyfrowe, tj. zdolność celowego, skutecznego, krytycznego i odpowiedzialnego korzystania z technologii cyfrowych w uczeniu się i sprawnym funkcjonowaniu w społeczeństwie; kompetencje te obejmują stosowanie myślenia komputacyjnego (w szczególności metod informatycznych) w rozwiązywaniu problemów z różnych dziedzin oraz umiejętność pozyskiwania i analizowania informacji w środowisku cyfrowym;
- 4) kompetencje ruchowe, tj. zdolność do świadomego wykorzystywania i rozwijania własnego potencjału ruchowego jako podstawy aktywnego oraz zdrowego stylu życia; kompetencje te obejmują umiejętność planowania, podejmowania, monitorowania i oceniania aktywności fizycznej oraz kształtowania zdrowych nawyków w codziennym funkcjonowaniu.

Rozwijanie kompetencji językowych i matematycznych powinno być prowadzone zgodnie ze strategią stopniowego osiągnięcia biegłości (ang. *mastery learning*). Kluczowym elementem tej koncepcji jest indywidualizacja procesów uczenia się i nauczania przez dostosowanie tempa i metod do potrzeb uczniów oraz bieżące monitorowanie postępów. Decyzja o przejściu do kolejnego kroku w rozwijaniu kompetencji językowych i matematycznych powinna opierać się na pewności, że uczeń opanował prostsze umiejętności na wystarczającym poziomie i jest gotowy do ich pogłębiania.

Minimalnym poziomem osiągnięć w zakresie kompetencji matematycznych i językowych dla wszystkich uczniów jest poziom wstępny. Nieosiągnięcie tego poziomu znacząco utrudnia dalszą naukę na kolejnych etapach edukacyjnych oraz skuteczne funkcjonowanie w różnych sytuacjach życia codziennego. Za docelowy poziom rozwoju kompetencji fundamentalnych dla większości uczniów w szkole podstawowej uznaje się poziom oczekiwany. Uczniowie, którzy szybko nabywają kompetencje językowe i matematyczne na poziomie wstępnym, powinni otrzymywać dodatkowe

zadania wymagające głębszej i bardziej złożonej analizy. Natomiast uczniom, którzy nie rozwinęli kompetencji językowych i matematycznych na poziomie wstępnym, należy zapewnić takie wsparcie, które umożliwi im osiągnięcie tego poziomu. Opisane poniżej w tabelach poziom wstępny i oczekiwany kompetencji językowych oraz kompetencji matematycznych należy czytać łącznie z wymaganiami szczegółowymi dotyczącymi wiedzy i umiejętności w zakresie edukacji wczesnoszkolnej oraz poszczególnych zajęć edukacyjnych nauczanych w klasach IV–VIII.

Tabela nr 1. Poziom wstępny i oczekiwany kompetencji językowych na zakończenie klasy VIII

Kompetencje językowe		
kompetencje	poziom wstępny	poziom oczekiwany
1. Odbiór wypowiedzi (czytanie i słuchanie). Uczeń:	1) samodzielnie czyta dostosowane do swojego wieku teksty (użytkowe, informacyjne, fabularne, popularnonaukowe), o umiarkowanej złożoności językowej i tematycznej, udostępniane za pomocą różnych środków przekazu; 2) znajduje w tekście różne informacje (ogólne i szczegółowe), odróżnia fakty od opinii, porównuje opinie z różnych źródeł na ten sam temat, dostrzega związki przyczynowo-skutkowe i czasowe, rozpoznaje wieloznaczność wyrazów z podstawowego zasobu leksykalnego; 3) rozpoznaje, że celem tekstu jest przekonanie do czegoś lub przekazanie informacji; 4) odczytuje sens tekstu, odnosząc go do sytuacji wykraczających poza swoje bezpośrednie doświadczenie.	1) samodzielnie czyta różnorodne teksty o urozmaiconej składni i z poszerzonym zasobem leksykalnym, również te wykraczające poza dotychczasowe doświadczenia odbiorcze; 2) analizuje tekst, znajduje w tekście informacje ukryte, porównuje treści zawarte w tekstach powiązanych ze sobą tematycznie, odróżnia w tekście informacje ważne od mniej istotnych, rozpoznaje wypowiedzi o charakterze niejednoznacznym (np. ironia, aluzja, gra słowna); 3) rozpoznaje i porównuje stanowiska i postawy nadawców różnych komunikatów; 4) odczytuje sens tekstu, wykorzystując wiedzę pozatekstową i odnosząc go do kontekstu kulturowego i społecznego poznanego w szkole.

Kompetencje językowe		
kompetencje	poziom wstępny	poziom oczekiwany
2. Tworzenie wypowiedzi (pisanie i mówienie). Uczeń:	1) samodzielnie tworzy komunikatywne wypowiedzi (ustne i pisemne) pozwalające na realizację zamierzonego celu wypowiedzi, prezentuje swoje stanowisko i uzasadnia je, podając proste argumenty; 2) rozmawia na tematy związane z zagadnieniami omawianymi w szkole, także wykraczające poza bezpośrednie doświadczenie, odnosi się do wypowiedzi rozmówców; 3) świadomie stosuje proste środki językowe.	1) samodzielnie tworzy rozbudowane, spójne wypowiedzi (ustne i pisemne), z jasnym przekazem, zgodne z wymaganiami gatunku, podejmuje polemikę lub wzmacnia stanowisko innych osób, podaje argumenty, w logiczny sposób uzasadnia swoje stanowisko; 2) swobodnie prowadzi dialog na różnorodne tematy (również abstrakcyjne), umiejętnie inicjuje, podtrzymuje i kończy rozmowę; 3) świadomie stosuje środki retoryczne dla wzmocnienia siły perswazji lub ekspresji wypowiedzi.
3. Sprawność językowa. Uczeń:	1) stosuje w swoich wypowiedziach ustnych i pisemnych podstawowe zasady poprawności językowej, a popełniane przez niego błędy nie wpływają na rozumienie wypowiedzi, na ogół stosuje zasady ortograficzne i interpunkcyjne w zakresie reguł poznanych na zajęciach w szkole; 2) posługuje się słownictwem umożliwiającym swobodną komunikację w różnorodnych sytuacjach; 3) rozpoznaje najważniejsze konteksty komunikacyjne (np. relacje między rozmówcami, cel komunikacji) i dostosowuje do nich sposób wypowiadania się w mowie i piśmie.	1) stosuje w swoich wypowiedziach ustnych i pisemnych zasady poprawności językowej, posługuje się różnorodnymi strukturami gramatycznymi, pisze poprawnie pod względem ortograficznym (również w zakresie pisowni ustalonej i wyjątków) i interpunkcyjnym; 2) posługuje się bogatym słownictwem (w tym frazeologią i terminologią przedmiotową poznaną w szkole); 3) rozpoznaje różnorodne konteksty komunikacyjne (np. okoliczności, kontekst społeczno-kulturowy poznany w szkole) i dostosowuje do nich sposób wypowiadania się w mowie i piśmie.

Tabela nr 2. Poziom wstępny i oczekiwany kompetencji matematycznych na zakończenie klasy VIII

Kompetencje matematyczne		
kompetencje	poziom wstępny	poziom oczekiwany
1. Używanie narzędzi matematycznych. Uczeń:	1) wykonuje proste obliczenia i rozwiązuje typowe zadania; 2) wykazuje podstawowe rozumienie własności działań na liczbach; 3) oblicza pola podstawowych figur płaskich i objętości podstawowych brył; 4) korzysta z prostych wzorów i procedur.	1) wykonuje złożone obliczenia i potrafi je uprościć, korzystając z własności działań; 2) stosuje własności figur geometrycznych do obliczania pól i objętości; 3) rozumie i interpretuje zależności między wielkościami opisywanymi za pomocą reguły lub wzoru, potrafi modyfikować wzór.
2. Korzystanie z informacji. Uczeń:	1) zbiera i interpretuje istotne informacje liczbowe z jednego źródła lub dwóch źródeł; 2) wykorzystuje dane, które są podane w tekście, tabelach lub w formie graficznej, wybiera odpowiednie informacje, wyciąga z nich proste wnioski.	zestawia informacje podane w kilku źródłach i w różnej formie oraz wyciąga wnioski z tego zestawienia.
3. Rozwiązywanie zadań. Uczeń:	1) za pomocą narzędzi matematycznych tworzy strategię rozwiązania prostego zadania, także osadzonego w kontekstach życia codziennego; 2) wykazuje podstawowe rozumienie związków między kilkoma informacjami i korzysta z nich podczas rozwiązywania zadania.	1) buduje dobrze zaplanowane strategie prowadzące do rozwiązania także kilkuetapowego problemu; 2) wykorzystuje narzędzia i modele matematyczne do opisu i interpretacji zagadnień z różnych dziedzin oraz rozumie, jakie są ograniczenia używanych modeli.
4. Rozumowanie i argumentacja. Uczeń:	opisuje sposób swojego rozumowania i podaje przynajmniej jeden matematyczny argument uzasadniający jego poprawność.	prowadzi kilkuetapowe rozumowania i przedstawia argumenty uzasadniające ich poprawność, odwołując się do wiedzy matematycznej.

II. Kompetencje przekrojowe

Kompetencje przekrojowe to zdolności do działania w różnych sytuacjach w szkole i poza nią z wykorzystaniem wiedzy, umiejętności i postaw rozwijanych w szkole. Kompetencje przekrojowe są rozwijane w ramach edukacji wczesnoszkolnej, poszczególnych przedmiotów nauczanych na II etapie edukacyjnym, międzyprzedmiotowo, a także w ramach realizacji zadań wychowawczo-profilaktycznych szkoły. Etap edukacyjny oraz specyfika poszczególnych przedmiotów wyznaczają sposób rozwijania kompetencji przekrojowych, dlatego opisane poniżej kompetencje są uwzględnione bezpośrednio w treściach nauczania – wymaganiach szczegółowych dotyczących wiedzy i umiejętności, doświadczeniach edukacyjnych oraz warunkach i sposobie realizacji edukacji wczesnoszkolnej i poszczególnych przedmiotów nauczanych na II etapie edukacyjnym.

Do kompetencji przekrojowych należą:

- 1) kompetencje poznawcze, w tym:
 - a) rozwiązywanie problemów, tj. zdolność poszukiwania i realizacji pomysłów, które umożliwią osiągnięcie zamierzonego celu; kompetencja ta obejmuje analizę problemu, identyfikowanie rozwiązań i ich ocenę oraz zastosowanie wybranego rozwiązania,
 - b) krytyczne myślenie, tj. zdolność oceny informacji w celu wyciągania racjonalnych wniosków, unikania uproszczeń, stereotypów, błędów poznawczych, manipulacji i uprzedzeń; kompetencja ta obejmuje gromadzenie, analizę i syntezę informacji, wnioskowanie i wykorzystywanie informacji oraz rozpoznawanie manipulacji,
 - c) kreatywne myślenie, tj. zdolność tworzenia nieszablonowych i wartościowych pomysłów; kompetencja ta obejmuje rozwijanie własnej ciekawości, myślenie abstrakcyjne, kreowanie pomysłów i ich udoskonalanie oraz wytrwałość twórczą;
- 2) kompetencje społeczne, w tym:
 - a) współpraca, tj. zdolność do działania w grupie, która opiera się na wzajemnym szacunku, konstruktywnym podziale ról i wspólnym osiągnięciu celów; kompetencja ta obejmuje budowanie relacji wokół celów, efektywną komunikację, przyjmowanie roli dostosowanej do sytuacji, wspólne podejmowanie decyzji oraz harmonizowanie współpracy,

- b) dbanie o innych, tj. zdolność do empatycznego dostrzegania, nazywania i wspierania realizacji potrzeb innych osób i zbiorowości; kompetencja ta obejmuje rozpoznawanie i nazywanie potrzeb innych osób, reagowanie na nie w sposób otwarty i życzliwy, budowanie relacji i dbanie o nie, podejmowanie działań na rzecz dobra wspólnego oraz dbanie o otoczenie;
- 3) kompetencje osobiste, w tym:
 - a) kierowanie sobą, tj. zdolność świadomego podejmowania działań mających na celu samodoskonalenie, realizację aspiracji, systematyczne poszerzanie wiedzy i umiejętności; kompetencja ta obejmuje rozwój i uczenie się, rozwijanie samodzielności i wytrwałości, podejmowanie autorefleksji i wyciąganie wniosków oraz wzmacnianie własnej motywacji,
 - b) dbanie o siebie, tj. zdolność rozpoznawania i zaspokajania własnych potrzeb fizycznych, emocjonalnych i psychicznych, z poszanowaniem innych; kompetencja ta obejmuje troskę o zdrowie i dobre samopoczucie, rozpoznawanie, nazywanie i wyrażanie emocji, radzenie sobie ze stresem oraz wyznaczanie bezpiecznych granic w relacjach z innymi.

Nauczyciele przez planowanie działań dydaktycznych oraz szkoła przez tworzenie i realizację programu wychowawczo-profilaktycznego organizują sytuacje edukacyjne umożliwiające uczniom realizację do zakończenia procesu uczenia się w szkole podstawowej następujących wymagań w zakresie kompetencji przekrojowych.

1. Rozwiązywanie problemów:
 - 1) w zakresie analizy problemu uczeń:
 - a) rozpoznaje i definiuje problem,
 - b) analizuje problem z wielu perspektyw i wykorzystuje wiedzę z różnych dziedzin,
 - c) stosuje narzędzia wspomagające proces myślenia, m.in. schematy przyczynowo-skutkowe, diagramy relacji;
 - 2) w zakresie identyfikowania rozwiązań i ich oceny uczeń:
 - a) identyfikuje różne możliwe rozwiązania problemu,
 - b) dokonuje analizy możliwych rozwiązań ze względu na: zgodność z zakładanym celem, dostępność zasobów potrzebnych do ich zastosowania, potencjalne długoterminowe skutki dla różnych osób,

- c) decyduje o wyborze rozwiązania, uwzględniając wnioski z analizy i wybrane wcześniej kryteria;
- 3) w zakresie zastosowania wybranego rozwiązania uczeń:
 - a) planuje i organizuje działania prowadzące do realizacji wybranego rozwiązania,
 - b) wdraża wybrane rozwiązanie, monitoruje postępy i w razie potrzeby koryguje działania,
 - c) dokonuje ewaluacji wybranego rozwiązania.
- 2. Krytyczne myślenie:
 - 1) w zakresie gromadzenia, analizy i syntezy informacji uczeń:
 - a) w różnych źródłach wyszukuje informacje wyrażone wprost i pośrednio,
 - b) analizuje informacje (w tym odróżnia dane istotne od mniej ważnych) i syntetyzuje je (łącząc elementy w uporządkowaną całość), rozpoznaje powiązania między informacjami,
 - c) dostrzega braki informacji oraz sprzeczności i wady w zbiorach danych;
 - 2) w zakresie wnioskowania i wykorzystywania informacji uczeń:
 - a) formułuje pytania i hipotezy,
 - b) na podstawie zgromadzonych informacji formułuje i porządkuje wnioski w odpowiedzi na pytania i hipotezy,
 - c) buduje różnorodną argumentację wspierającą przyjęte stanowisko i weryfikuje ją pod wpływem krytyki,
 - d) rozwija krytycyzm wobec dotychczasowych przekonań i poglądów, w tym dostrzega ograniczenia własnej wiedzy;
 - 3) w zakresie rozpoznawania manipulacji uczeń:
 - a) krytycznie analizuje źródła informacji, odnosząc się do różnych kryteriów,
 - b) rozpoznaje perswazyjny charakter komunikatu, identyfikuje poglądy, stanowisko, rolę i interes jego nadawcy,
 - c) ocenia wiarygodność źródeł informacji, weryfikuje argumenty wspierające prezentowane poglądy,
 - d) rozpoznaje przykłady manipulacji i reaguje na nie w sposób krytyczny i konstruktywny.

3. Kreatywne myślenie:

- 1) w zakresie rozwijania własnej ciekawości uczeń:
 - a) uważnie obserwuje rzeczywistość, formułuje nieoczywiste pytania i dociekliwie szuka na nie odpowiedzi,
 - b) rozwija zainteresowania przez pracę nad konkretnymi zagadnieniami i projektami;
- 2) w zakresie myślenia abstrakcyjnego uczeń:
 - a) posługuje się pojęciami abstrakcyjnymi, przykładowo w wypowiedziach pisemnych, dyskusjach,
 - b) analizuje złożone problemy i formułuje abstrakcyjne rozwiązania,
 - c) tworzy modele wyjaśniające skomplikowane zjawiska;
- 3) w zakresie kreowania pomysłów uczeń:
 - a) tworzy różnorodne pomysły,
 - b) testuje swoje pomysły, tworzy prototypy;
- 4) w zakresie udoskonalania pomysłów uczeń:
 - a) w procesie twórczym korzysta z istniejących pomysłów, proponując nowe i rozwijając istniejące,
 - b) modyfikuje pomysły, korzystając z informacji zwrotnej;
- 5) w zakresie wytrwałości twórczej uczeń:
 - a) utrzymuje zaangażowanie w realizację założonego celu, także w nie-sprzyjających okolicznościach,
 - b) radzi sobie z porażkami, które traktuje jako etapy w procesie samorozwoju.

4. Współpraca:

- 1) w zakresie budowania relacji wokół celów uczeń:
 - a) angażuje się w definiowanie i realizację celu,
 - b) bierze odpowiedzialność za własny wkład i wynik pracy grupy,
 - c) wspiera działania członków grupy i pozwala innym wesprzeć swoje działania;
- 2) w zakresie efektywnej komunikacji uczeń:
 - a) dostosowuje swoje komunikaty do potrzeb odbiorców, precyzyjnie wyraża swoje myśli w mowie i piśmie,
 - b) stosuje techniki aktywnego słuchania,
 - c) buduje atmosferę sprzyjającą komunikacji w grupie;

- 3) w zakresie przyjmowania roli dostosowanej do sytuacji uczniów:
 - a) dopasowuje swój sposób działania do grupy i wspólnego celu,
 - b) proponuje zmiany ról, gdy sytuacja tego wymaga;
 - 4) w zakresie wspólnego podejmowania decyzji uczniów:
 - a) proponuje adekwatne do sytuacji kryteria i metody podejmowania decyzji w grupie,
 - b) stosuje wybrane metody podejmowania decyzji w grupie;
 - 5) w zakresie harmonizowania współpracy uczniów:
 - a) stosuje wybrane metody rozwiązywania konfliktów w grupie (np. mediacje),
 - b) podejmuje działania, które poprawiają współpracę (np. sprzyjają włączeniu wszystkich, eliminują źródła konfliktów).
5. Dbanie o innych:
- 1) w zakresie rozpoznawania i nazywania potrzeb innych uczniów:
 - a) rozpoznaje i nazywa emocje oraz stojące za nimi potrzeby innych osób,
 - b) zauważa odmienne perspektywy innych osób, rozumie, z czego wynikają i jak wpływają na relacje;
 - 2) w zakresie reagowania na potrzeby innych uczniów:
 - a) w sposób otwarty i życzliwy odnosi się do potrzeb innych osób i grup,
 - b) dostosowuje sposób pomagania do typu relacji (przyjacielskich, klasowych, rodzinnych i w szerszych kręgach społecznych) i własnych możliwości;
 - 3) w zakresie budowania relacji i dbania o nie uczniów:
 - a) buduje trwałe relacje i przyjaźnie, podejmuje działania, które sprzyjają rozwojowi relacji koleżeńskich, przyjacielskich i rodzinnych,
 - b) zachowuje się z szacunkiem w stosunku do innych osób w różnych sytuacjach społecznych;
 - 4) w zakresie podejmowania działań na rzecz dobra wspólnego uczniów:
 - a) rozumie swój wpływ na sytuację innych osób i współodpowiedzialność za dobro wspólne,
 - b) identyfikuje, czym jest dobro wspólne w różnych sytuacjach i jakie działania można podjąć na jego rzecz,
 - c) angażuje się w działania na rzecz dobra wspólnego i zaprasza innych, aby się zaangażowali;

- 5) w zakresie dbania o otoczenie uczeń:
 - a) rozumie przyczyny i skutki wzajemnego oddziaływania na siebie ludzi i środowiska,
 - b) identyfikuje i podejmuje działania, które ograniczają negatywny wpływ człowieka na środowisko.
6. Kierowanie sobą:
 - 1) w zakresie rozwoju i uczenia się uczeń:
 - a) definiuje własne cele w zakresie rozwoju i uczenia się, dobiera skuteczne metody ich realizacji,
 - b) planuje swój rozwój i uczenie się, uwzględniając własne preferencje, modyfikuje plan, jeżeli okaże się to konieczne,
 - c) wykorzystuje wskazówki innych osób w planowaniu rozwoju i uczenia się;
 - 2) w zakresie rozwijania samodzielności i wytrwałości uczeń:
 - a) samodzielnie rozwija zainteresowania i szuka do tego okazji,
 - b) wytrwale realizuje długoterminowe przedsięwzięcia, przezwyciężając pojawiające się trudności;
 - 3) w zakresie autorefleksji i wyciągania wniosków uczeń:
 - a) rozważa możliwe skutki własnych decyzji,
 - b) dokonuje samooceny (np. ocenia efektywność własnej pracy, postępy w procesie uczenia się),
 - c) wykorzystuje wnioski z analizy własnych postępów i zasobów w planowaniu przyszłości;
 - 4) w zakresie wzmacniania motywacji uczeń:
 - a) przyjmuje informację zwrotną od innych osób, zajmuje wobec niej stanowisko,
 - b) korzysta z informacji zwrotnej otrzymywanej od innych,
 - c) samodzielnie poszukuje informacji zwrotnej.
7. Dbanie o siebie:
 - 1) w zakresie troski o zdrowie i dobre samopoczucie uczeń:
 - a) identyfikuje czynniki, które pozytywnie lub negatywnie wpływają na jego zdrowie i dobre samopoczucie,
 - b) podejmuje świadome wybory zmniejszające ryzyko zdrowotne,
 - c) rozwija nawyki dbania o siebie w codziennym życiu;

- 2) w zakresie rozpoznawania, nazywania i wyrażania emocji uczeń:
 - a) rozpoznaje i nazywa różnorodne emocje i stojące za nimi potrzeby,
 - b) dostosowuje ekspresję emocji do kontekstu społecznego i norm kulturowych,
 - c) reguluje własne emocje i zachowania w sytuacjach życia codziennego,
 - d) poszukuje pomocy instrumentalnej i emocjonalnej;
- 3) w zakresie radzenia sobie ze stresem uczeń stosuje różnorodne strategie radzenia sobie ze stresem, w tym poszukuje wsparcia innych osób;
- 4) w zakresie wyznaczania bezpiecznych granic w relacjach z innymi uczeń:
 - a) definiuje własne potrzeby i granice w relacjach z innymi osobami,
 - b) broni swoich praw oraz granic w relacjach z innymi osobami w sposób dostosowany do kontekstu społecznego i norm kulturowych,
 - c) identyfikuje sytuacje, w których jest poddawany wpływom i naciskom innych osób, i potrafi im się oprzeć.

III. Sprawczość

Sprawczość to podejmowanie autonomicznych działań mających pozytywny wpływ na osobę, która je podejmuje, i inne osoby (otoczenie) oraz branie za te działania odpowiedzialności. Sprawczość jest warunkiem przejścia od zdolności do faktycznej aktywności przez autonomiczne formułowanie celów i podejmowanie działań konstruktywnie wpływających na jednostkę i jej otoczenie. Sprawczość obejmuje także aktywność ucznia w procesie uczenia się.

Ze sprawczością silnie powiązane jest:

- 1) poczucie przynależności do wspólnoty, czyli przekonanie jednostki, że jest częścią grupy, która ją akceptuje, potrzebuje jej i docenia ją oraz do której ta osoba może wnieść twórczy wkład;
- 2) nastawienie na rozwój, czyli przekonanie, że zdolności podlegają zmianom i mogą się rozwijać dzięki zaangażowaniu, wysiłkowi i wytrwałości;
- 3) przekonanie o własnej skuteczności, czyli przekonanie o swojej zdolności do wykonywania określonych zadań i osiągnięcia celów, także w niekorzystnych okolicznościach;
- 4) samoregulacja, czyli zdolność przekładania myśli na działania zmierzające do realizacji określonych celów i świadomego kierowania swoją aktywnością.

Uczniowie rozwijają swoją sprawczość w procesie uczenia się przez:

- 1) przejmowanie odpowiedzialności za proces uczenia się i podejmowanie decyzji w sprawach związanych z uczeniem się;
- 2) wykorzystywanie wiedzy i umiejętności zdobywanych w szkole do rozwiązywania problemów życia codziennego w szkole i poza szkołą;
- 3) samodzielne lub zespołowe prowadzenie obserwacji i eksperymentów;
- 4) prezentowanie własnej wiedzy i umiejętności oraz efektów swojej pracy;
- 5) dzielenie się wiedzą i umiejętnościami, w tym wzajemne uczenie się;
- 6) zaangażowanie w realizację indywidualnych lub grupowych projektów edukacyjnych;
- 7) samoocenę oraz przyjmowanie i udzielanie informacji zwrotnej;
- 8) samodzielne pogłębianie wiedzy i umiejętności;
- 9) rozwijanie zainteresowań w różnych obszarach.

Rozwijanie sprawczości uczniów w obszarze działalności wychowawczej odbywa się w szczególności przez umożliwianie uczniom:

- 1) pracy z indywidualnymi celami rozwojowymi;
- 2) aktywności w samorządzie uczniowskim (w klasie i szkole) lub radzie szkoły;
- 3) udziału w wolontariacie i innych formach zaangażowania na rzecz dobra wspólnego;
- 4) rozwijania własnych pasji i zainteresowań pozaszkolnych;
- 5) dostrzegania i (samodzielnego lub wspólnego z innymi) rozwiązywania problemów w szkole i poza szkołą;
- 6) uczestnictwa w procesach konsultacyjnych lub podejmowaniu decyzji dotyczących klasy lub szkoły.

Działalność dydaktyczna i wychowawcza szkoły jest określona przez:

- 1) szkolny zestaw programów nauczania;
- 2) program wychowawczo-profilaktyczny szkoły.

IV. Zadania wychowawczo-profilaktyczne szkoły

Działania wychowawcze szkoły wprowadzają uczniów w świat wartości. Wychowanie do wartości odbywa się przez codzienne szkolne doświadczenia: na zajęciach, przerwach, zajęciach pozalekcyjnych, wycieczkach, wydarzeniach i uroczystościach

szkolnych oraz w kontakcie nauczyciela z uczniem. Uczniowie rozpoznają wartości w życiu szkolnym i pozaszkolnym, dokonują wyborów i przejawiają zachowania z nimi zgodne. Wychowanie do wartości wymaga:

- 1) odwoływania się do nich w treściach nauczania na różnych przedmiotach oraz w doświadczeniach uczniów;
- 2) stosowania metod nauczania i oceniania, które są z nimi spójne;
- 3) tworzenia doświadczeń, które zakładają: podmiotowość i autonomię, równość i włączenie, działanie i współdziałanie;
- 4) umożliwienia uczniom wyrażania swojego zdania, opinii, współtworzenia rzeczywistości szkolnej;
- 5) budowania kultury refleksji i dialogu, w atmosferze poszanowania dla tradycji.

Ważnym elementem wychowania do wartości jest kształtowanie postaw patriotycznych – troski o dobro ojczyzny, poszanowanie jej historii, tradycji i kultury oraz gotowość do działania na rzecz wspólnoty narodowej. Szkoła inspiruje uczniów do poznawania swojego dziedzictwa, budowania więzi z lokalną, narodową i ogólnoludzką wspólnotą, odczuwania dumy z bycia Polakiem i Europejczykiem oraz szacunku do innych.

Kluczowe jest wspieranie uczniów w podejmowaniu decyzji, wyrażaniu własnych potrzeb i opinii oraz w dokonywaniu wyborów dostosowanych do ich możliwości. Wychowanie szkolne uwzględnia w równym stopniu podmiotowość ucznia, jego potrzeby i dobrostan oraz odpowiedzialność za wspólnotę, której uczeń jest częścią, i troskę o jej dobro.

Działania wychowawcze szkoły wzmacniają sprawczość uczniów, o ile kształtują postawy proaktywne oraz pokazują, że indywidualny i zbiorowy głos ma znaczenie. Najważniejsze sposoby rozwijania sprawczości to:

- 1) rozwijanie samoregulacji, czemu sprzyja: indywidualizacja podejścia do uczniów, nauczanie oparte na doświadczeniu i działaniu, wiązanie nauki z potrzebami uczniów oraz wyzwaniem świata;
- 2) rozwijanie przekonania o własnej skuteczności, co odbywa się przez: wspieranie uczniów w wyznaczaniu celów edukacyjnych i ich osiąganiu, wzmacnianie ich odpowiedzialności i decyzyjności w nauce i codziennym życiu klasy i szkoły;

- 3) rozwijanie nastawienia na rozwój, co wymaga: kształtowania przekonania „jeszcze nie umiem, ale dalej się uczę”, kultury prób i błędów, kultury wsparcia i współpracy, a nie rywalizacji;
- 4) rozwijanie poczucia przynależności do wspólnoty, co odbywa się w szczególności przez: wzmacnianie i celebrowanie więzi, tradycji i szkolnych rytuałów, docenianie różnorodności, budowanie relacji opartych na zaufaniu, a nie kontroli.

Działania wychowawcze mają szczególne znaczenie dla rozwoju kompetencji społecznych. Służą temu takie formy, jak wspólna praca na zajęciach, projekty edukacyjne i akcje społeczne, wolontariat, a także działania samorządu uczniowskiego, w tym udział w podejmowaniu decyzji dotyczących życia klasy i szkoły oraz współorganizowanie aktywności i wydarzeń szkolnych i lokalnych.

Proces wychowania wspiera także rozwój kompetencji osobistych, w tym kierowania sobą i dbania o siebie. Szczególnie istotne w tym kontekście jest podmiotowe traktowanie ucznia, wzmacnianie poczucia, że jego dobrostan i potrzeby są brane pod uwagę oraz że może liczyć na wsparcie, gdy przejmuje odpowiedzialność za własną naukę i aktywność społeczną. Nauczyciele tworzą warunki do pracy i refleksji nad postępami, trudnościami i sposobami ich przezwyciężenia.

Działalność wychowawcza szkoły obejmuje także szeroki zakres działań na rzecz wsparcia uczniów w wymiarze zarówno indywidualnym, jak i grupowym, prowadzonych zawsze z poszanowaniem praw ucznia. W wymiarze indywidualnym uczniowie są wspierani przez nauczycieli i wychowawców w rozwijaniu swoich kompetencji i wprowadzaniu w życie osobistych celów. W wymiarze grupowym nauczyciele podejmują działania, które budują więź i wspólnotę klasową i szkolną. Nauczyciele i wychowawcy dostosowują zakres wsparcia do indywidualnych potrzeb uczniów, uwzględniając ich wiek i etap rozwoju, a stopień zaangażowania dorosłych oraz sposób realizacji działań jest dostosowany do możliwości rozwojowych uczniów.

Istotnym elementem procesu wychowawczego jest także monitorowanie postępów uczniów przez wszystkich nauczycieli. Regularne informowanie o postępach oraz docenianie wysiłku uczniów sprzyja ich dalszemu rozwojowi. Monitorowanie postępów uczniów obejmuje także autorefleksję oraz informację zwrotną ze strony nauczycieli i rówieśników.

Zadaniem szkoły jest przygotowanie uczniów do stopniowego przejmowania odpowiedzialności za swój własny rozwój. W toku pracy z nauczycielem – wychowawcą zarówno w formie zorganizowanych zajęć, jak i w ramach bieżącego kontaktu uczeń uzyskuje wsparcie w zakresie rozpoznawania swoich mocnych stron, nazywania własnych aspiracji i definiowania swoich celów rozwojowych, w tym w zakresie kompetencji osobistych, społecznych oraz sprawczości. Nauczyciel – wychowawca pomaga uczniowi w ich określeniu i zaplanowaniu ich realizacji w czasie zajęć oraz poza nimi.

W szkole podstawowej uczniowie potrzebują wsparcia ze strony nauczyciela w planowaniu własnego rozwoju, wskazywaniu celów oraz ich realizacji. Proces ten wymaga współpracy ze środowiskiem domowym. Szkoła stopniowo przygotowuje uczniów do samodzielnego kierowania własnym rozwojem, tak aby na kolejnych etapach edukacyjnych przejmowali coraz większą odpowiedzialność za swój rozwój, ucząc się planowania, podejmowania decyzji i działań oraz refleksji.

W trakcie zajęć z wychowawcą nauczyciel uwzględnia m.in. poniższe zagadnienia:

- 1) tworzenie dobrych relacji w różnych społecznościach i przygotowanie do pełnienia różnych ról, w tym w rodzinie;
- 2) budowanie własnego światopoglądu, wewnętrznego systemu wartości i sądów etycznych;
- 3) rozwiązywanie konfliktów i zapobieganie sytuacjom konfliktowym;
- 4) rozpoznawanie zachowań ryzykownych i wykorzystywanie strategii ich unikania;
- 5) podejmowanie refleksji na temat własnej roli w różnych wspólnotach;
- 6) kształtowanie kompetencji społecznych i rozwijanie uważności na potrzeby różnych osób i grup;
- 7) kształtowanie kompetencji osobistych i rozwijanie własnej sprawczości;
- 8) bezpieczne zachowanie się w sytuacjach zagrożeń występujących w czasie pokoju i w czasie wojny;
- 9) udzielanie pierwszej pomocy;
- 10) kształtowanie odpowiedzialności za swoje działania, grupę, klasę, szkołę, wspólnotę lokalną i ojczyznę;
- 11) podejmowanie refleksji o sobie jako człowieku uczącym się;
- 12) planowanie własnego rozwoju rozumianego jako proces trwający przez całe życie.

V. Warunki i sposób realizacji

Realizacja ogólnych celów kształcenia i wychowania oraz treści nauczania – wymagań szczegółowych dotyczących wiedzy i umiejętności wymaga uwzględnienia w procesie kształcenia i wychowania poniższych warunków i priorytetów.

1. Wszechstronny rozwój – doświadczenie szkolne powinno wspierać wszechstronny rozwój każdego ucznia w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej i fizycznej, a szkoła i nauczyciele pomagają w odkrywaniu i rozwijaniu uzdolnień uczniów.
2. Aktywność poznawcza – uczniowie są podmiotami procesu uczenia się, a ich udział w jego planowaniu, aktywność poznawcza i zaangażowanie, w tym uczenie się w działaniu i aktywność w interakcjach społecznych, są kluczowymi czynnikami sprzyjającymi uczeniu się.
3. Wychowanie – jest obok kształcenia równoprawnym elementem funkcjonowania szkoły i zadaniem wszystkich nauczycieli, szczególnie w zakresie wprowadzania w świat wartości, rozwijania kompetencji społecznych i osobistych oraz sprawczości.
4. Dobrostan – szkoła dąży do zapewnienia dobrostanu wszystkich uczniów i traktuje go jako warunek skutecznego uczenia się i harmonijnego rozwoju.
5. Przestrzeń edukacyjna – nauczyciele w przemyślany sposób kształtują przestrzeń klasy i szkoły, tak aby sprzyjała uczeniu się oraz dobrostanowi uczniów; wykorzystują także otoczenie szkoły jako miejsce działań edukacyjnych.
6. Edukacja włączająca – szkoła uwzględnia zróżnicowane potrzeby rozwojowe i edukacyjne uczniów, zapewnia indywidualizację procesu kształcenia oraz umożliwia monitorowanie i systematyczne wsparcie ich rozwoju, z uwzględnieniem zasad projektowania uniwersalnego w edukacji oraz racjonalnych usprawnień.
7. Metody nauczania – proces uczenia się i nauczania wymaga stosowania zróżnicowanych metod nauczania, form i środków o uznanych podstawach naukowych, dostosowanych do celów edukacyjnych oraz potrzeb uczniów; dobór metod, w zgodzie z aktualną wiedzą, to obszar autonomii nauczycieli.
8. Wykorzystywanie wiedzy – szkoła stwarza uczniom warunki pozwalające na praktyczne wykorzystanie zdobywanej wiedzy i umiejętności oraz zastosowanie ich poza szkołą.

9. Wspólnota – szkoła wykorzystuje społeczny charakter uczenia się; proces edukacyjny zakłada budowanie wspólnoty uczącej się i wspólnoty społecznej przez równoważenie celów indywidualnych i dobra wspólnego.
10. Rodzina – w procesie uczenia się istotna jest spójność oddziaływań szkoły i środowiska rodzinnego osiągnięta dzięki partnerskiej współpracy; rodzina współuczestniczy w procesie uczenia się dzieci, a szkoła kształtuje ten proces profesjonalnie i zapewnia niezbędną pomoc rodzinie w jej działaniach wychowawczych oraz opiekuńczych.
11. Interdyscyplinarność i relacje ze światem zewnętrznym – proces uczenia się ma charakter interdyscyplinarny i zachowuje ścisły związek ze środowiskiem zewnętrznym jako naturalnym kontekstem budowania wiedzy, kompetencji i sprawczości uczniów oraz ich wykorzystania.

Kształcenie w szkole podstawowej jest podzielone na dwa etapy edukacyjne.

Na I etapie edukacyjnym (klasy I–III szkoły podstawowej) edukacja jest prowadzona w postaci kształcenia zintegrowanego. Na II etapie edukacyjnym (klasy IV–VIII szkoły podstawowej) są realizowane następujące przedmioty:

- 1) język polski;
- 2) język obcy nowożytny;
- 3) drugi język obcy nowożytny;
- 4) język łaciński;
- 5) muzyka;
- 6) plastyka;
- 7) historia;
- 8) edukacja obywatelska;
- 9) przyroda;
- 10) geografia;
- 11) biologia;
- 12) chemia;
- 13) fizyka;
- 14) matematyka;
- 15) informatyka;
- 16) zajęcia praktyczno-techniczne;
- 17) wychowanie fizyczne;

- 18) edukacja dla bezpieczeństwa;
- 19) edukacja zdrowotna¹⁾;
- 20) etyka;
- 21) język mniejszości narodowej lub etnicznej²⁾;
- 22) język regionalny – język kaszubski²⁾.

Opis wymagań szczegółowych odnoszących się do wiedzy i umiejętności zdobytych przez ucznia szkoły podstawowej jest przedstawiony w języku efektów uczenia się zgodnie z Polską Ramą Kwalifikacji, o której mowa w ustawie z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz. U. z 2024 r. poz. 1606).

W przypadku wybranych przedmiotów niektóre treści nauczania – wymagania szczegółowe dotyczące wiedzy i umiejętności zostały oznaczone jako moduły tematyczne, tj.:

- 1) moduł bezpieczeństwo i obrona – w przypadku edukacji wczesnoszkolnej, zajęć praktyczno-technicznych oraz zajęć z wychowania fizycznego;
- 2) moduł medialny – w przypadku zajęć z języka polskiego, informatyki, geografii i edukacji obywatelskiej oraz zajęć praktyczno-technicznych;
- 3) moduł filozoficzny – w przypadku zajęć z języka polskiego i historii;
- 4) moduł ekonomiczno-finansowy – w przypadku edukacji wczesnoszkolnej, zajęć praktyczno-technicznych oraz zajęć z matematyki, geografii i edukacji obywatelskiej;
- 5) moduł klimatyczny – w przypadku zajęć z przyrody, geografii, biologii, chemii, fizyki i edukacji zdrowotnej oraz zajęć praktyczno-technicznych;
- 6) moduł kultura – w przypadku edukacji wczesnoszkolnej oraz zajęć z języka polskiego, historii, plastyki i muzyki.

Moduły tematyczne dotyczą konkretnych zjawisk o charakterze interdyscyplinarnym i mają na celu integrowanie wiedzy i umiejętności z różnych przedmiotów wokół istotnych zagadnień i problemów.

W przypadku części przedmiotów uwzględniono także wymagania do wyboru nauczyciela.

¹⁾ Sposób nauczania przedmiotu edukacja zdrowotna określają przepisy wydane na podstawie art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. z 2022 r. poz. 1575).

²⁾ Zajęcia język mniejszości narodowej lub etnicznej oraz zajęcia język regionalny – język kaszubski są realizowane w szkołach (oddziałach) z nauczaniem języka mniejszości narodowych lub etnicznych oraz języka regionalnego – języka kaszubskiego zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2025 r. poz. 881 i 1019 oraz z 2026 r. poz. 203 i 319).

MUZYKA

Cele kształcenia – wymagania ogólne

1. Rozwijanie indywidualnej i zespołowej ekspresji muzycznej przez różnorodne formy aktywności.
2. Rozumienie funkcji muzyki i jej języka oraz wykorzystanie tej wiedzy przy odbiorze, wykonywaniu i tworzeniu muzyki.
3. Świadomy odbiór muzyki uwzględniający znajomość kontekstu kulturowego, historycznego i społecznego.
4. Inicjowanie i realizowanie indywidualnych oraz zespołowych działań muzycznych w szkole i środowisku lokalnym.
5. Wykorzystywanie nowych technologii do zapisu, tworzenia, przetwarzania i odbioru muzyki.
6. Rozumienie powiązań muzyki z innymi obszarami wiedzy i działaniami artystycznymi.
7. Rozwijanie własnych zainteresowań muzycznych i kształtowanie tożsamości kulturowej, w tym lokalnej i regionalnej.
8. Rozwijanie wrażliwości muzycznej oraz doświadczanie oddziaływania muzyki na dobrostan i pewność siebie.

Zajęcia z muzyki stanowią przestrzeń działania, ekspresji i twórczej obecności uczniów w kulturze. Nauczanie opiera się na podstawowych formach aktywności: śpiewie, grze na instrumentach, ruchu z muzyką, słuchaniu i tworzeniu muzyki. Dzięki uczestnictwu w tych działaniach uczniowie rozwijają kompetencję współpracy i umiejętność wyrażania siebie, uczą się uważności, refleksyjności, odpowiedzialności oraz funkcjonowania w różnych sytuacjach społecznych i kontekstach kulturowych. Muzyka w tym ujęciu wspiera nie tylko rozwój artystyczny, lecz także wszechstronny rozwój ucznia. Uczenie się muzyki opiera się na aktywnym działaniu: wykonywaniu, słuchaniu, interpretowaniu i rozumieniu muzyki przez jej doświadczanie. Celem nie jest jedynie poznanie pojęć i terminów, ale przede wszystkim ich stosowanie w kontekście działania, współpracy i twórczego myślenia. Edukacja muzyczna tworzy sytuacje, w których uczniowie mają możliwość podejmowania inicjatywy, wspólnego tworzenia i przeżywania muzyki na co dzień. W centrum procesu dydaktycznego znajduje się uczeń jako osoba sprawcza, kreatywna, refleksyjna i współdziałająca.

Nauczanie muzyki uwzględnia rozwijanie także kompetencji cyfrowych – zarówno w tworzeniu, jak i odbiorze muzyki. Uczniowie uczą się bezpiecznego i odpowiedzialnego korzystania z technologii oraz wykorzystują dostępne programy komputerowe i aplikacje do tworzenia i udostępniania swoich działań muzycznych.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe dotyczące wiedzy i umiejętności

Wybrane wymagania szczegółowe zostały oznaczone jako należące do modułu kultura. Dodatkowo w poszczególnych działach przewidziano wymagania do wyboru, które nauczyciel wybiera do realizacji z klasą, tj. przynajmniej jedno wymaganie w ramach danego działu.

1. Uczeń jako twórca i wykonawca:

- 1) interpretuje muzykę i wyraża emocje przez śpiew, grę na instrumentach, ruch i taniec, słuchanie oraz tworzenie;
- 2) wykonuje zróżnicowane utwory, m.in. z repertuaru tradycyjnego, ludowego, patriotycznego, popularnego, klasycznego, a także realizuje własne propozycje repertuarowe – moduł kultura;
- 3) śpiewa i recytuje, solo lub w zespole, unisono lub wielogłosowo, z zachowaniem naturalnej postawy ciała i emisji głosu;
- 4) indywidualnie lub zespołowo wykonuje utwory, ćwiczenia i akompaniamenty na instrumentach melodycznych i niemelodycznych, dbając o jak najlepszy sposób gry, brzmienie i wyraz artystyczny;
- 5) porusza się do muzyki w sposób zgodny z jej charakterem i reaguje na sygnały muzyczne podczas zabaw i innych działań muzyczno-ruchowych;
- 6) tańczy indywidualnie lub zespołowo, stosuje podstawowe kroki i figury minimum trzech tańców narodowych (krakowiaka, kujawiaka i poloneza) i minimum dwóch spośród tańców ludowych, towarzyskich lub współczesnych;
- 7) identyfikuje w otoczeniu różnorodne brzmienia oraz źródła dźwięku, wykorzystuje je do realizacji zadań muzycznych, w tym zadań z użyciem nowych technologii;
- 8) odgrywa wybrane role w zespole muzycznym (np. dyrygenta, chórzysty, członek zespołu, solisty i inne), planuje i uzgadnia z innymi przebieg, interpretację i prezentację zadania muzycznego;
- 9) wyjaśnia pojęcia związane z podstawowymi elementami muzyki (np. rytm, melodia, metrum, tempo, dynamika), wykorzystuje tę wiedzę w działaniu, tworząc własne interpretacje;

- 10) koduje i dekoduje muzykę, wykorzystując notację muzyczną lub dowolne inne symbole, podczas działań korzysta z narzędzi analogowych lub cyfrowych;
- 11) rejestruje i przetwarza dźwięki oraz udostępnia nagrania, szanując prawa autorskie i wykonawcze;
- 12) wykorzystuje narzędzia cyfrowe do działań twórczych i współpracy w zespole.

Wymagania do wyboru. Uczeń:

- 1) indywidualnie lub zespołowo realizuje układy ruchowe, uzgadnia ich przebieg z innymi; inspirowane się dostępnymi przykładami, twórczo je przekształca i wykorzystuje własne pomysły;
 - 2) improwizuje i tworzy krótkie formy muzyczne głosem, ruchem i na instrumentach, swobodnie lub według określonych zasad, testuje własne pomysły i modyfikuje je na podstawie informacji zwrotnej;
 - 3) tworzy ilustracje dźwiękowe, inscenizacje i akompaniamenty, wykorzystując ruch, gestodźwięki, głos, przedmioty codziennego użytku, instrumenty lub aplikacje i programy komputerowe.
2. Uczeń jako słuchacz:
- 1) zachowuje się zgodnie z zasadami obowiązującymi w danym kontekście kulturowym podczas uczestnictwa w różnorodnych wydarzeniach muzycznych – moduł kultura;
 - 2) interpretuje słuchaną muzykę za pomocą wybranych środków wyrazu i narzędzi, m.in. ruchu, słowa, gestodźwięków, instrumentów, rekwizytów, narzędzi cyfrowych, działań plastycznych lub literackich;
 - 3) rozpoznaje instrumenty muzyczne, grupuje je ze względu na sposób wydobycia dźwięku i identyfikuje ich brzmienie w słuchanych utworach;
 - 4) dzieli się swoimi doświadczeniami, wypowiada się na ich temat, używając wybranych pojęć związanych z głosami ludzkimi i technikami wokalnymi, formami (np. piosenka, pieśń, kanon, koncert, symfonia), gatunkami i stylami muzycznymi (np. opera, balet, musical, muzyka filmowa, tradycyjna, pop, rock, jazz, hip-hop), rodzajami zespołów wykonawczych (muzyka wokalna, instrumentalna, wokально-instrumentalna, solo, w zespole, w chórze, w orkiestrze i inne) – moduł kultura;
 - 5) określa funkcje słuchanej muzyki (np. rozrywkowa, religijna, obrzędowa, sygnalizacyjna) zgodne z jej charakterem i kontekstem – moduł kultura;

- 6) analizuje charakter i przebieg zróżnicowanych stylistycznie utworów, odnajduje cechy charakterystyczne i wypowiada się na ich temat, stosuje przy tym podstawowe pojęcia dotyczące elementów muzyki – moduł kultura;
- 7) wyjaśnia, jaką rolę odgrywa muzyka w mediach, reklamie, filmie, grach komputerowych, podaje lub tworzy przykłady jej zastosowania i oddziaływania na odbiorcę – moduł kultura.

Wymagania do wyboru. Uczeń:

- 1) wykorzystuje pojęcia dotyczące teatru muzycznego: scenografia, choreografia, libretto, akt, scena, uwertura, aria, podaje przykłady utworów scenicznych i określa ich gatunek – moduł kultura;
 - 2) opisuje w słuchanych utworach treści niezwiązane z muzyką (np. fabuła, ilustracyjność, emocjonalność, wartości i powiązania z innymi obszarami wiedzy oraz działaniami artystycznymi), formułuje nieoczywiste pytania i dociekliwie szuka na nie odpowiedzi – moduł kultura.
3. Uczeń jako uczestnik kultury:
- 1) określa i uzasadnia swoje preferencje muzyczne, poszukuje informacji o wybranych przez siebie twórcach i wykonawcach oraz prezentuje je innym – moduł kultura;
 - 2) rozpoznaje melodię i słowa hymnu państwowego i wykonuje go z zachowaniem należytej postawy, wyjaśnia okoliczności jego powstania i wykonywania – moduł kultura;
 - 3) wykonuje wybrane pieśni patriotyczne i na podstawie samodzielnie wyszukanych informacji wyjaśnia ich kontekst historyczny, formułuje opinię na temat ich roli dawniej i obecnie oraz wskazuje utwory współczesne o podobnej funkcji – moduł kultura;
 - 4) omawia cechy polskiej muzyki tradycyjnej i wskazuje je w utworach z różnych okresów historycznych, w tym ze współczesności, stosuje wybrane pojęcia związane z folklorem, wyszukuje samodzielnie informacje na temat tradycji własnego regionu – moduł kultura;
 - 5) rozpoznaje w słuchanych lub oglądanych utworach polskie tańce narodowe; wskazuje ich charakterystyczne cechy i kontekst kulturowy – moduł kultura;
 - 6) rozpoznaje wybrane utwory Fryderyka Chopina i innych kompozytorów polskich, formułuje opinię na temat znaczenia ich twórczości dla polskiej i światowej kultury dawniej i współcześnie – moduł kultura;

- 7) formułuje opinię na temat działalności artystycznej Ignacego Jana Paderewskiego, wyjaśnia jej znaczenie dla odzyskania przez Polskę niepodległości i porównuje z przykładami działalności współczesnych artystów zaangażowanych społecznie – moduł kultura;
- 8) rozpoznaje i wykonuje hymn Unii Europejskiej, wyjaśnia historyczny i literacki kontekst jego powstania i wykonywania;
- 9) samodzielnie wyszukuje informacje na temat tradycji muzycznych przynajmniej dwóch innych kultur, w tym jednej pozaeuropejskiej, porównuje je z polskimi tradycjami muzycznymi i formułuje na ich temat opinię, szanując różnorodność tych tradycji – moduł kultura.

Wymagania do wyboru. Uczeń:

- 1) dokumentuje i prezentuje elementy dziedzictwa muzycznego swojej rodziny, szkoły lub społeczności, wykorzystuje dowolne formy ekspresji i dowolną technologię – moduł kultura;
 - 2) wskazuje przykłady wykorzystywania muzyki w działaniach społecznych i sam lub we współpracy z innymi wykorzystuje muzykę w sprawie istotnej dla niego lub społeczności – moduł kultura;
 - 3) rozpoznaje po jednym utworze muzycznym z sześciu różnych okresów historycznych: średniowiecza, renesansu, baroku, klasycyzmu, romantyzmu i muzyki XX–XXI w., identyfikuje kompozytora, określa zespół wykonawczy i inne cechy charakterystyczne utworu – moduł kultura.
4. Uczeń w relacji ze sobą i innymi:
- 1) ocenia wpływ muzyki na własne samopoczucie i emocje, stosuje muzykę jako narzędzie wspierające jego dobrostan;
 - 2) wyjaśnia i stosuje zasady higieny głosu podczas recytacji i śpiewu;
 - 3) wyjaśnia i stosuje zasady higieny słuchu w codziennym życiu podczas słuchania i wykonywania muzyki;
 - 4) porusza się ze świadomością własnego ciała oraz jego położenia i ruchu w przestrzeni;
 - 5) dokonuje samooceny wykonania zadania muzycznego, wyciąga wnioski, planuje i w miarę możliwości wdraża zmiany;
 - 6) przyjmuje informację zwrotną na temat wykonania zadania muzycznego i udziela jej z poszanowaniem uczuć i potrzeb innych;

- 7) określa bezpieczne dla siebie granice w relacjach z innymi i zachowuje je podczas zabaw ruchowych, tańca i gry na instrumentach.

Wymagania do wyboru. Uczeń:

- 1) proponuje utwory do słuchania i wspólnego wykonywania, porównuje własne upodobania z gustami innych osób i, z poszanowaniem odmienności, formułuje opinię na ich temat lub rozmawia o nich;
- 2) proponuje zabawy i działania integracyjne z wykorzystaniem muzyki, współpracuje z innymi podczas ich przebiegu i dba o dobrą atmosferę w grupie.

W ramach zajęć muzyki uczniowie zdobywają doświadczenia edukacyjne, które wspierają ich rozwój osobisty, kulturalny, psychiczny i społeczny oraz budują poczucie sprawczości. Doświadczenia edukacyjne mają charakter praktyczny, wzmacniają kompetencje fundamentalne i przekrojowe oraz rozwijają umiejętności komunikacyjne i współpracę. Nauczyciel wybiera z uczniami do realizacji co najmniej jedno doświadczenie edukacyjne w każdym roku szkolnym:

- 1) uczestniczy w wydarzeniu z muzyką na żywo (np. koncercie, spektaklu muzycznym, audycji muzycznej lub innym wydarzeniu);
- 2) w grupie współtworzy wydarzenie artystyczne (np. koncert, spektakl, występ – dla społeczności klasowej, szkolnej lub lokalnej), analizuje potrzeby odbiorców, planuje działania, uczestniczy w procesie twórczym, dzieli role, angażuje się w działania wykonawcze i organizacyjne, prezentuje efekty publiczności;
- 3) pracując w grupie, realizuje projekt łączący muzykę z innymi obszarami wiedzy i działaniami artystycznymi (np. festiwal nauki, film, teledysk, podcast, grę terenową, prezentację multimedialną);
- 4) indywidualnie lub w grupie tworzy utwór z wykorzystaniem: głosów, instrumentów lub narzędzi cyfrowych, także przy wsparciu sztucznej inteligencji;
- 5) bierze udział (na żywo lub on-line) w zwiedzaniu instytucji kultury albo spotkaniu z muzykiem, wykonawcą lub kompozytorem, artystą ludowym lub przedstawicielem innego zawodu muzycznego;
- 6) indywidualnie lub w grupie realizuje badanie dotyczące zainteresowań muzycznych innych osób lub wpływu muzyki na życie społeczne (rodziny, szkoły, społeczności), prezentuje jego wyniki;
- 7) projektuje własną playlistę utworów muzycznych, prezentuje ją, opisując kryteria doboru, i poddaje pod dyskusję, formułuje także opinię o playlistach innych uczniów;

- 8) projektuje własną mapę wydarzeń muzycznych, prezentuje ją, opisuje kryteria doboru i poddaje pod dyskusję, formułuje także opinię o mapach innych uczniów;
- 9) bada właściwości materiałów, buduje z nich prosty instrument i wykorzystuje go w ćwiczeniach twórczych.

Warunki i sposób realizacji

Skuteczna realizacja treści nauczania przewidzianych dla przedmiotu muzyka zależy od nauczyciela, jego kompetencji dydaktycznych, kreatywności, a także umiejętności takich jak śpiew i gra na instrumencie. Stanowią one warunek budowania pozytywnej relacji z uczniami, w której nauczyciel odgrywa rolę przewodnika, inspiratora i organizatora doświadczeń muzycznych uczniów. Jego zadaniem jest uwrażliwienie uczniów na piękno muzyki, jej obecność w życiu codziennym, kulturze i historii, rozwijanie umiejętności muzycznych, ale przede wszystkim kształtowanie postawy aktywnego i świadomego odbiorcy oraz twórcy kultury. Nauczyciel muzyki wspiera indywidualne potrzeby uczniów, ich ekspresję twórczą, samodzielność i refleksyjność. Dąży do aktywnego włączania wszystkich uczniów w działania muzyczne, które rozwijają ich kompetencje poznawcze, społeczne (współpraca, dbanie o innych), osobiste (dbanie o siebie, w tym wyrażanie emocji) i poczucie sprawczości (nastawienie na rozwój i samorealizacja). Pomaga to w budowaniu przekonania, że zdolności podlegają zmianom i mogą się rozwijać dzięki zaangażowaniu, wysiłkowi i wytrwałości. Kultura pracy na zajęciach koncentruje się na procesie uczenia się, w tym na aktywności samego ucznia i jego emocjonalnym zaangażowaniu w działania muzyczne. W nauczaniu muzyki sam proces jest ważniejszy niż efekt końcowy i precyzja wykonania. Dzięki temu muzyka jest dostępna dla wszystkich uczniów, niezależnie od ich poziomu zdolności, umiejętności i wcześniejszych doświadczeń muzycznych.

Fundamentem zajęć muzycznych są działania praktyczne: śpiew, gra na instrumentach, ruch przy muzyce, słuchanie i tworzenie. Nauczyciel stwarza warunki do uczestnictwa w aktywnościach indywidualnych i zespołowych. Wiedza o muzyce i rozumienie jej funkcji są rozwijane podczas działań muzycznych i tym działaniom są podporządkowane.

Efektywność nauczania muzyki zależy od zapewnienia optymalnych warunków organizacyjnych, w tym odpowiedniej liczby uczniów uczestniczących w aktywnościach

muzycznych, dostosowanych do warunków lokalowych, akustycznych i dostępnego instrumentarium. Umożliwia to indywidualne podejście do ucznia, monitorowanie jego postępów, zapewnienie bezpieczeństwa podczas zadań muzyczno-ruchowych oraz troskę o higienę głosu i słuchu. Zapewnia również warunki do pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

W realizacji celów edukacji muzycznej pomocne mogą być inicjatywy takie jak chór, zespoły wokalne, wokально-instrumentalne czy taneczne, a także inne formy aktywności muzycznej (np. klub melomana, warsztaty muzyczne, szkolne radio czy studio nagrań), które mogą tworzyć przestrzeń sprzyjającą twórczej ekspresji uczniów. Ich obecność w środowisku szkolnym wspiera rozwój pasji, budowanie relacji i pogłębianie kompetencji muzycznych.

Zajęcia muzyki wymagają świadomie zaplanowanych różnorodnych doświadczeń edukacyjnych. Doświadczenia edukacyjne mogą być organizowane przez szkołę we współpracy z instytucjami kultury, artystami, rodzicami, a także uczniami, dzięki czemu tworzy się wspólne środowisko kulturalne.

Realizacja treści nauczania wymaga odpowiednio przygotowanej przestrzeni, sprzyjającej praktycznemu i twórczemu działaniu uczniów. Wyposażenie pracowni muzycznej powinno obejmować:

- 1) różnorodne instrumenty do dyspozycji nauczyciela i uczniów, w liczbie pozwalającej na udział całej grupy w działaniach zespołowych;
- 2) sprzęt do odtwarzania, nagrywania i przetwarzania dźwięku (np. komputer z dostępem do Internetu i oprogramowaniem muzycznym);
- 3) ekran multimedialny z tablicą z pięciolinią;
- 4) zasoby biblioteczne (np. nuty, śpiewniki, fonotekę, filmotekę, dostęp do platform streamingowych audio i audio-wideo).

Do prowadzenia zajęć muzyki oprócz pracowni muzycznej wykorzystywane są także inne przestrzenie szkolne i pozaszkolne, w szczególności plener i miejsca publiczne, sprzyjające improwizacji, ruchowi przy muzyce i prezentacji twórczości uczniów.

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00, fax 22 345 37 70
e-mail: sekretariat@ore.edu.pl
www.ore.edu.pl